

A Nevelési Tudásdepó projekt helye a közoktatás-fejlesztési stratégiában, különös tekintettel az innovációs potenciál fejlesztésének lehetőségei a nem formális és informális képzés területén

TÁMOP 3.2.4

TARTALOMJEGYZÉK

I. A PROGRAMFÜZET ALAPADATAI.....	4
II. HASZNOS TUDNIVALÓK	7
III. A PROGRAM TARTALMA.....	10
IV. A PROGRAM TANANYAGA	11
IV.1. Modul: Ismerkedés a könyvtárral, a könyvtárhasználattal és a csoporttal -----	13
IV.1.1. Tanulási feladat – Ismerkedés a könyvtárral, a könyvtárhasználattal.....	15
IV.1.1.1. A tananyag és a feldolgozás részletes bemutatása	15
IV.1.1.2. Értékelés, önértékelés (kérdések, feladatok, stb.).....	22
IV.2. Modul: A cigányság eredetmondája -----	24
IV.2.1. Tanulási feladat – A cigányság eredetmondája	25
IV.2.1.1. A tananyag és a feldolgozás részletes bemutatása	25
IV.2.1.2. Értékelés, önértékelés.....	36
IV.3. Modul: A programzáró rendezvénye -----	37
IV.3.1. Tudnivalók a modul feldolgozásához	37
IV.3.2. Tanulási feladat	38
IV.3.2.1. A tananyag és a feldolgozás részletes bemutatása	38
IV.3.3. Értékelés, önértékelés	39
V. Összegző értékelés -----	40
I. Függelék -----	41
I.1. Szakirodalomjegyzék	41
I.2. Interneten elérhető anyagok.....	43
I.3. Szülők részére	43
II. Függelék -----	44
1. Kérdőív a pedagógusok részére.....	44
2. A diákok önértékelése.....	45
Kérdőív	45
3. Szülők körében végzett felmérés.....	46
Szülői kérdőív I.	46
Programzáró kérdőív II.	48
III. Függelék: Szemléltető anyagok-----	49
1. Életképek a cigányok életéről	49
2. Cigány himnuszok	52

2.1. Lovári nyelven	52
2.2. Cigány (Beás) himnusz.....	53
IV. Függelék-----	54
Tanári segédanyag	54
1. Roma nép vándorlása	54
2. A lakósátor és a kocsi.....	54
3. A mai magyarországi romák csoportjai.....	55

I. A PROGRAMFÜZET ALAPADATAI

A program megnevezése: A könyvek hidakat építenek
Az általános iskola alsó tagozatos tanulói részére ajánljuk.

A fejlesztő team tagjai: Dubovszky Katalin és Oláh Anna

A program célja:

A program sikeres befejezése után a tanuló legyen képes:

- alkalmazni a könyvtári viselkedés szabályait, a könyvkölcsönzés előírásait,
- az iskolai könyvtár dokumentumaiból kiválasztani a roma meséket, szépirodalmi és zenei anyagokat,
- érdeklődésének megfelelő könyvet kiválasztani a könyvtári állományból,
- megkeresni az interneten a meseoldalt,
- önálló véleményt alkotni a hallott, olvasott meséről,
- érzelmeit szóban és képi formában (rajzban) kifejezni,
- az iskolai könyvtár nyomtatott és digitális eszközeit a jártasság szintjén használni,
- együttműködni a csoporttársaival,
- értékelni önmaga és csoporttársai tudását, gyakorlati ismereteit.

A program időtartama: 19 óra

A program során elsajátítandó kompetenciák (ismeretek, fejlesztett képességek, attitűdök):

- az anyanyelvi ~: szövegértés, szövegalkotás,
- a szociális kompetencia fejlesztése,
- hatékony, önálló tanulás,
- kezdeményezőképeség,
- esztétikai-művészi kifejezőképeség,
- digitális tudás.

A kulcskompetenciák fejlesztése között kiemelt szerepet kapott a szociális kompetencia fejlesztése. A szociális kompetencia öröklött és tanult komponensei a szociális motívumok, hajlamok, szokások, készségek, minták, ismeretek. A fejlesztés kiváló színtere lehet a jelen programban a csoportmunka.

A tanuló a program befejezése után:

- Felismerés szintjén tájékozódjon az iskolai könyvtár és az internet cigány népmesékkel, néphagyományokkal, folklórral foglalkozó dokumentumai között.
- Megnevezés szintjén ismerje a roma népcsoportokat, a roma nép vándorlásának állomáshelyeit, a cigány nép eredetmondáit, családi szokásokat.
- Önálló alkalmazás szintjén ismerje a könyvtári viselkedést és könyvtárhasználati szabályokat, a dokumentumtípusokat, a kézikönyvek használatát, a számítógép keresőprogramját, adatbázisát.

- Képes legyen korának megfelelő szinten az önértékelésre (olvasás, fogalmazás, írás) és társai munkájának értékelésére és megbecsülésére.
- Legyen képes önállóan értelmezni a kapott információt, ismeretlen fogalmakat az Értelmező Kéziszótárból kikeresni.

A program összegző értékeléssel zárul. A foglalkozás vezetője ellenőrzi és értékeli, hogy mennyire felelt meg a program eredménye a mintaprogram célkitűzéseinek.

A programban alkalmazott értékelési módszerek:

Értékelés formája	Program közbeni formatív értékelés, egyéni, csoportos, önértékelés
Értékelés rendszeressége	A program és modulok végén, modul folyamán
Értékelés tartalma	A program, illetve a modul tananyagának feldolgozása, gyakorlati feladatvégzés, esetleg produktum létrehozása (rajz, festmény, egyéb alkotás)

A szociokulturális hátránnyal küzdő gyermekek tanulási motivációja gyenge. A családi háttér nem minden esetben preferálja, fogadja el értékként a tanulást, a megszerzett ismeretek hasznosságát a napi életben és a gyermek jövője szempontjából. Ezért nagyon nagy hangsúlyt kap a szülők bevonása a programba, hogy gyermekük által ők is változhassanak.

A pedagógus értékelése közvetlenül a tanulók teljesítményének értékelését jelenti. A kollégák a megerősítést, visszacsatolást, motivációt és fejlesztést alkalmazzák, azaz az értékelés főbb funkcióit tartják szem előtt. Az értékelést az adott tanuló saját előző teljesítményéhez szükséges mérni, a bekövetkezett változásokat értékelni. Az értékelési módok közül elsősorban a fejlesztő értékelést tartjuk meghatározónak. A fejlesztő értékelés célja, hogy a tanuló tudását segítse, ne megítélje eddigi munkáját, hanem mutasson rá azokra a lehetőségekre, tevékenységekre, amellyel a tanulás eredményesebbé válhat. Az értékelés mindig jutalom, szóbeli dicséret legyen, amely a gyermekeket további munkára ösztönzi. A pedagógusok törekedjenek arra, hogy minden gyermeknek sikere, értékelhető alkotása legyen, olyan produktuma, amelyet például a faliújságra is kitehetnek. Az egyéni bánásmódra szoruló tanulók számára mindez fejlesztő, motiváló hatású.

Információs korban élünk. Napjainkban még a felnőtteknek sem könnyű eligazodni az információk özönében, és alkalmazni a lépten-nyomon felbukkanó új technikai eszközöket. A gyermekeket még inkább fel kell készítenünk a modernkor kihívásaira, arra, hogy felnőttként élni, dolgozni, alkotni, művelődni, szórakozni tudjanak, hogy az értékes és értéktelen információkat megkülönböztessék.

Az információs kultúra alapjainak megismertetése során a pedagógus feladata elsősorban az érzékszervi megismerések erősítése.

II. HASZNOS TUDNIVALÓK

A program megvalósításában való előrehaladás rendszere:

- Projektpedagógiai módszerekkel dolgoztuk fel az egyes modulokat, azért, hogy megkönnyítsük az új ismeretek elsajátítását, a tanulók szociális kompetenciájának fejlődését.
- A program tananyagát modulokra, témakörökre bontottuk. A modulokra való felbontás alapját a modul során elsajátításra kerülő kompetenciák, ismeretek, motivációs elemek alkotják.
- Az egyes modulokon belüli tanulási feladatok a részcélkitűzések szerint kerültek felosztásra. Minden tanulási feladathoz csatoltunk önellenőrzési, önértékelési, értékelési szempontokat. Ezek kérdések, feladatok, melyek segítségével a tanuló, illetve a foglalkozás vezetője ellenőrizheti, milyen mértékben sikerült elsajátítani a feladatban meghatározottakat. A modulok végén a foglalkozás vezetője ellenőrizni tudja a tanuló előrehaladását. A program összegző értékeléssel zárul.
- A programzáró rendezvénynek kettős célja van: egyrészt a programban résztvevő diákok a modulok feldolgozása során készült pályaműveket bemutathassák, másrészt lehetőséget adunk a roma kultúra értékeinek bemutatására az iskolai közösség számára.

A tanulást segítő eszközök:

- Digitális, illetve egyéb oktatástechnikai eszközök
- Hagyományos könyvtári eszközök
- Interneten elérhető adatbázisok, hasznos linkek

A program során alkalmazott módszerek (pl.: kooperatív struktúrák, csoportos munka, projekt módszer, párban, egyénileg munkálkodás, stb.):

A módszerek megválasztásánál sokszínűsége, változatosságra törekedtünk. A pedagógusnak figyelembe kell vennie a tanulócsoporthoz tartozó fejlettségi szintjét, elmaradásának területeit. Jó, ha a tanító pedagógusokkal együttműködve határozza meg, jelöli ki a fejlesztendő készségeket egy-egy tanuló esetében. Amennyiben a tanulókkal fejlesztő pedagógus is foglalkozik, fontos, hogy az egyéni fejlesztési tervében felvázolt fejlesztési területeket a foglalkozásokon is erősítsék, és folyamatosan tájékoztassák egymást az elért eredményekről, elakadásokról, a továbblépés lehetőségeiről.

Az ideális csoportlétszám 8-10 fő, a foglalkozások optimális időtartama 2x45 perc.

A mintaprogram alapot ad arra, hogy a pedagógus a helyi adottságokat a tanulók előismereteinek figyelembe vételével alakítsa, és önálló óratervet készítsen úgy, hogy hagyjon időt a tanulókat foglalkoztató aktuális történések, konfliktusok feldolgozására is (pl. megbeszélés, szituációs játék, dramatizálás).

A foglalkozásokat jégtörő, bemelegítő, a témára hangoló gyakorlatokkal indítsák, illetve különböző típusú mozgásgyakorlatokból, légző gyakorlatokból is álljanak. Alkalmazható játékokból gazdag anyagot találnak Bagdy Emőke – Telkes József könyvében.¹

Szabad, oldott, mégis szabályok között tartott foglalkozáson fontos az is, hogy mindenkinek adjanak lehetőséget meghallgatásra, véleménynyilvánításra (lásd „Szabályok”).

A fokozatosság elvének betartása szempontjából nagyon fontos, hogy a tanulók megszokják az új helyzetet, a tanórától eltérő helyet és munkaformát. Éppen ezért először egy-egy feladat megoldásában az egész csoport részt vesz, majd amikor a tanulók megszokták egymást és a helyzetet, kiscsoportos, majd egyéni feladatokat kapnak. Ezzel a módszerrel oldani tudjuk a szerepfeszültség okozta izgalmakat.

A foglalkozásokat önértékelési feladatokkal és mozgásos játékokkal fejezzék be.

Javasolt módszerek:

1. Motiválás – Fontos, hogy a pedagógus a tanulók érzelmi világához közel álló játékos tevékenységekkel készítse a tanulókat az olvasásra, a szövegek értelmezésére, értékelésére, önálló véleményalkotásra, hogy ez a külső motiváció elősegítse a tanulók belső késztetésének kialakulását.

2. Projekt módszer

A projekt témák feldolgozása során a fiataloknak alkalmuk nyílik:

- megtapasztalni az együttműködés új formáit,
- egy folyamatot véghezvinni,
- alkotásukat közzétenni,
- különféle technikai eszközöket használni,
- az egyéni érdeklődésüknek megfelelően munkálkodni,
- egyéni kifejezőmódra ösztönözni.

3. Interaktív módszer: interaktív beszélgetés, kis- és nagycsoportos gyakorlatok, brainstorming, érzékenyítés, csoportépítés, szerepjátékok, szituációs gyakorlatok, kommunikációs játékok, készségfejlesztő játékok, szemléltető eszközök alkalmazása.

4. Drámapedagógia: A drámajátékokban való részvétel elősegíti a gyermekek kommunikációs készségének, kreativitásának, értelmi és érzelmi életüknek a fejlődését.

¹ BAGDY Emőke – TELKES József. *Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában.*

Budapest : Tankönyvkiadó, 1990. ISBN 963-18-2626-0 (A pedagógia időszerű kérdései, ISSN 0138-936X)

Piktogramok a tananyagban való előrehaladás segítésére:

Olvassa el figyelmesen, keresse az interneten vagy adatbázisban

Fontos rész

Megértést könnyítő példa

Értékelő kérdések, feladatok

Önállóan vagy csoportosan feldolgozandó feladat

III. A PROGRAM TARTALMA

Modul sor-száma	Témakör, cím	Időtartam (óra)
1.	Ismerkedés a könyvtárral	6
2.	A cigány nép rövid története, vándorlása	8
3.	A program záró rendezvénye	4
4.	Összegző értékelés	1
		19

A program bemutatása

Az iskolai könyvtár feladata, hogy sajátos eszközeivel, módszereivel segítse az iskolát nevelési-oktatási céljainak elérésében. Az iskolai közösség minden résztvevőjének szolgáltatást nyújt, mind a pedagógusoknak, mind a diákoknak és szüleiknek.

A könyvtár tantárgyközi feladatokat is ellát, ezért igen fontos a tanárok és az iskolai könyvtáros közötti együttműködés. Ennek több formája és tevékenységi területe van. Egyik ilyen szervezeti, tartalmi és módszertani formája a jelenlegi mintaprogram is.

A modul három programrészből áll.

1. „Ismerkedés a könyvtárral”

Minden ember számára fontos, így a gyermekek számára is, hogy megismerjék azt a helyet és embereket, akikkel több alkalommal is együtt lesznek. Fontos, hogy a tanulók érdeklődésére alapozva dolgozzuk fel a könyvtárismereti témákat és ismertessük meg a könyvtár adta lehetőségekkel őket.

2. „A cigány nép rövid története, vándorlásai” című modullal a tanulóknak a roma néppel, vándorlásaival kapcsolatos ismereteiknek bővítését azzal a céllal kívánjuk megvalósítani, hogy érzelmileg jobban kötődjenek saját népcsoportjukhoz. A megismert mesék, eredetmondák, játékos feladatok felkeltik az olvasás iránti igényüket, és elősegíthetik az identitástudatuk fejlődését is.

3. A programzáró rendezvénynek – mint korábban említettük – kettős célja, hogy a tanulók alkotásai publicitást kapjanak, miközben megismertetik a roma kultúra értékeit iskolatársaikkal.

IV. A PROGRAM TANANYAGA

Meghatározó szerepe van a program sikeres megvalósításában a könyvtárostánárnak. A foglalkozást vezető pedagógusnak az alapos szakmai és módszertani felkészültségen túl tisztában kell lennie a roma közösségben élő gyermekek kulturális másságával azért, hogy a programot sikeresen tudja megvalósítani.

A program a Nemzeti Alaptanterv 2007. évi követelményeinek figyelembevételével készült. A kulcskompetenciák közül kiemelt szerepet kapott az anyanyelvi (roma és magyar) készségek, a hatékony, önálló tanulás, a szociális és állampolgári, a digitális kompetenciák, az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség fejlesztése.

A NAT kiemelt fejlesztési feladatai közül az énkép, önismeret, a hon- és népismeret, európai azonosságtudat, a demokráciára, a tanulás tanítására nevelés és nem utolsósorban a felnőtt lét szerepeire való felkészülés elemei találhatók meg.

Ma a roma családok többségében ismert az olvasni és írni tudás jelentősége és fontossága, azonban az olvasás presztízse az utóbbi években sem sokat javult. Reméljük, hogy jelen programmal érzékelhető változást tudunk elérni az adott közösségben.

„A könyvek hidakat építenek” című mintaprogram célja a roma mesék, eredetmondák, szokások megismerése által az olvasás megszerettetése a cigány tanulók körében. Egy-egy modul 3, 4 alkalommal, 2x45 percre lett tervezve. Javasoljuk figyelembe venni a diákok fejlettségét, tudásszintjét egy-egy modul ismeretanyagának feldolgozásánál. A modulok végén található „Értékelés, önértékelés” (kérdések, feladatok, stb.) cím alatt szereplő követelmények, feladatok a megbontott részmodulra is érvényesek.

A könyvtári foglalkozások keretében elsősorban az olvasási kultúra fejlesztése, az olvasás megszerettetése a cél a roma származású, az általános iskola bevezető és kezdő szakaszán tanuló diákok számára. A roma mesék olvasásához fontosnak tartjuk, hogy a könyvtárban a pedagógus rendelkezésére álljon egy lovári és egy beás nyelvi szótár, ami megkönnyíti mind a tanárnak, mind a tanulóknak a roma nyelven írott művek megértését.

A programban a formális mellett az informális tanulás kiemelt szerepet kap, ami az egész életen át tartó tanulás megalapozását szolgálja. A könyvtár nyújtotta lehetőségek, az ismeretek sokoldalú elsajátítása, a különböző tevékenységek és színes módszerek hozzájárulnak ahhoz, hogy a tanulók tehetsége kibontakozzék, ez a program egyik fontos célja. A szülők bevonása azt a célt is szolgálja, hogy jobban érezzék felelősségüket gyermekük nevelésében, és a kapott feladatok által szülői tekintélyük erősödjék gyermekük szemében.

A modulban alkalmazott interaktív módszerekkel, a tanulók életkorához közel álló történetekkel, mesékkel, mondókákkal, szerepjátékokkal, drámajátékokkal, autentikus cigányzenékkel igyekszünk a roma kultúrát sokoldalúan megismertetni a tanulókkal azért, hogy a cigány kultúra és hagyományai közelebb kerüljenek a diákokhoz, ezáltal identitástudatuk erősödjön, és el tudják fogadni a csoportjukon belüli másságot.

A programban kiemelt szerepet kap a tolerancia, az identitástudat alapjainak lerakása az egyéni és életkori sajátosságok figyelembe vételével.

A foglalkozás vezetőjének törekednie kell arra, hogy a roma kisebbséghez tartozó gyerekek számára nyilvánvalóvá váljanak a nyelvi kulturális gazdagságuk előnyei is, ugyanakkor módszertani és nevelési eszközök segítségével el kell kerülni, hogy a gyerekekben túlzottan idealizált vagy alulértékelt kisebbségkép alakuljon ki.

A modulok rövid bemutatása

Az első modulban – „Ismerkedés a könyvtárral, a könyvtárhasználattal” – a gyermekek megismerkednek egymással, a foglalkozások felépítésével, a foglalkozáson megkívánt magatartási és viselkedési szabályokkal, a könyvtárhasználat alapvető követelményeivel, a beiratkozás, az olvasójegy, a könyvkölcsönzés menetével, lehetőségeivel, szabályaival.

Megalkotják a foglalkozásokon kötelező „szabályokat”, amelyek minden alkalommal betartandók.

A modul végén kérdőívet töltenek ki, és egy könyvet visznek haza olvasásra. Otthoni feladatot is kapnak: az olvasott meséről egy rajzot kell készíteni.

A modul kiemelt célja, hogy a könyvtár értékeinek megismerése, az olvasás szépségének megismertetése felé haladjon.

A második modulban a cigányság eredetmondájával ismerkednek meg a tanulók.

A roma eredetmondákból, mesékből, az interneten elérhető dokumentumokból közvetlen élményeket szereznek a diákok a cigányság élettörténetéről, vándorlásairól, életmódjáról. A művek színes képi ábrázolása nemcsak irodalmi, hanem képzőművészeti, esztétikai élményben is részesíti őket. A nemzeti jelképek és himnuszok felidézése roma identitástudatukat erősíti.

Sokféle tevékenységet végeznek a tanulók, olvasnak, játékos feladatokat oldanak meg. Kézügyességük és esztétikai érzékük fejlesztését szolgálja, hogy a roma vándorlások tanulmányozása alatt megismert tárgyakat maguk is elkészíthetik, pl. kisméretű lakósátrakat és nemzeti zászlókat.

Otthoni gyűjtőmunka keretében a roma élettel kapcsolatos tárgyakat, fényképeket és kedvenc zenei kazettájukat hozhatják be. A harmadik foglalkozásra a szülőket is meghívják, hogy bemutatassák az általuk ismert zenét, táncot, éneket.

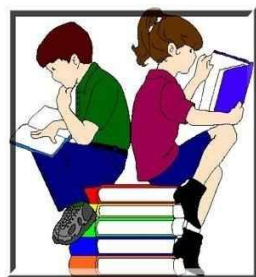
Az otthoni feladatokkal már a programzáró foglalkozásra készülhetnek a diákok.

Fontos célja a modellprogramnak, hogy a foglalkozások által közvetített ismeretek, átélt élmények a gyerekekben váljanak tudatossá, magatartásukat meghatározó tényezővé, hogy a különböző kultúrák egymás mellett éléséből fakadó jogok és kötelességek betartása és betartatása többségnek-kisebbségnek közös ügye, érdeke.

A pedagógusok és a tanulók a programzáró rendezvényen számolnak be, mutatják be az elért eredményeket.

IV.1. Modul: Ismerkedés a könyvtárral, a könyvtárhasználattal és a csoporttal

Javasolt időkeret: tanórán kívül két alkalommal, 6 x 45 perc.

A könyvtárak nagyon fontos pedagógiai tevékenységei és céljai alkalmasak mintaprogramunk megvalósítására, hiszen a tájékoztatás, a nevelés, a kulturális szükségletek kielégítése, az ismeretek megszerzése és bővítése, a logikus gondolkodás és emlékezőképesség fejlesztése a könyvtár-pedagógiában is fontos szerepet kap.

Az iskolai évek alatt a gyerekeket fel kell készíteni az önálló ismeretszerzésre és az önművelésre. Ennek egyik hatékony formája a könyvtári foglalkozás, amelynek keretében bármilyen témát fel lehet dolgozni, és minden tantárgy oktatásában használni lehet, nem csupán az anyanyelvi oktatásban és nevelésben.

A roma közösségben élő gyermekeket az olvasás megszerettetése felé vezető pedagógusnak, segítőnek tisztában kell lennie azokkal a kulturális másságokkal, amelyek a mai magyar roma kultúrában fellelhetők.

Tudnivalók a modul feldolgozásához:

Bevezetés

A modul fő témája: Ismerkedés a könyvtárral és a könyvtárhasználattal és a csoporttal.

A tanórán kívül megtartott foglalkozások a tanulók sokoldalú fejlesztését is szolgálják a különböző tevékenységek és ismeretek megszerzése által.

A modulban megismerik a tanulók a könyvtári katalógus gazdagságát, az eligazító táblák jelentőségét, a könyvtárban található művek felosztását, a kölcsönzéssel kapcsolatos követelményeket. Fontosnak tartjuk, hogy a programban részt vevő könyvtár arculatában is tükrözze a programot és a modulok gazdagságát már az első alkalommal, amikor a diákok a könyvtárba érkeznek; láthassák az előttük álló foglalkozások főbb jellemzőit és sokszínűségét.

Az olvasás megszerettetését, a tanulók olvasási igényének kialakítását elsősorban a roma mesék, versek, eredetmondák játékos keretek között történő feldolgozásával kívánjuk elérni. Nemcsak a roma kultúra ismeretét, a gyermek roma identitástudatának fejlesztését szolgálják az olvasmányok, hanem a mesék nyújtotta érzelmek felkeltése által az olvasás iránti igényüket is szeretnénk felébreszteni.

Interaktív ismeretfeldolgozással, személyközpontú megközelítéssel és drámapedagógiai módszerekkel a tanulók személyiségének fejlesztését kívánjuk szolgálni.

Szeretnénk olyan szokásokat megalapozni, mint az együttélés, társas érintkezés szabályainak ismerete, betartása. A program végére a hátrányos, veszélyeztetett családi körülmények közül érkező gyermekek beilleszkedését is elősegíthetjük.

Feltételezzük, hogy a diákok ismerik a könyvtári viselkedést, a könyvtárhasználati szabályokat, ezért ezekkel a témákkal csak érintőlegesen foglalkozunk.

Az óráközi szüneteket a tanulók fáradtságának figyelembe vételével egy-egy nehezebb feladat elvégzése után tegyék. Javasoljuk, hogy – amennyiben lehetőségük van – szünetben gyümölcssel, teával kínálják meg a gyermekeket, közben CD-ről cigány zenét hallgathatnak.

Ebben a modulban az alábbi témákban szereznek ismereteket a tanulók:

1. A könyvtár működése, a könyvtári kölcsönzés és viselkedés szabályai
2. Ön- és társismereti játékok, feladatok
3. Csoportszabályok jelentősége az ismeretszerzés folyamatában
4. Roma versek és mesék
5. Egymás legkedvesebb meséi

A modul bemutatja az ismeretszerzés gazdagságát, sokoldalúságát a könyvtárban.

A modul elvégzése után a tanuló:

- önálló alkalmazás szintjén ismeri a könyvtári viselkedés szabályait, az eligazító táblákat, a könyvtári katalógus használatát, a néprajzi kötetek, népmesék lelőhelyeit, a kikölcsönzés módját;
- tud helyesen viselkedni, ismeri és alkalmazza az elemi társas együttélés alapvető szabályait;
- képes önállóan megkeresni az interneten egy-egy könyvet, mesét, lexikont a Google-ban a keresési funkció beállításával;
- szövegértési-szövegalkotási kompetenciáiban javulás észlelhető;
- kommunikációs készségében javulás tapasztalható;
- ismeri a csoporttársak nevét, névadásuk történetét és kedvenc meséit;
- együttműködési készsége a csoporttársakkal erősödik, szociális kompetenciája fejlődik.

A tanulási feladatokhoz tartozó rész célkitűzések

A tanuló a tanulási feladatok elvégzése után képes lesz:

1. felismerni a könyvtárhasználati szabályok jelentőségét a könyvtár működésével kapcsolatban,
2. tudatosan használni a könyvtárat az ismeretek megszerzésében,
3. a mesekönyvek kölcsönzéséhez szükséges adatokat feljegyezni, elkészíteni.

IV.1.1. Tanulási feladat – Ismerkedés a könyvtárral, a könyvtárhasználattal

A könyvtár működésének alapja természetesen az összes tárgyi feltétel mellett a jó nevelő, esetünkben a jó könyvtáros, akiben egyesül a pedagógiai ethosz a kultúra birtoklásával, aki az alapoktól kezdve képes felkelteni a műveltség iránti igényt a tanulóknál, ráébreszti őket, hogy érdemes műveltnek, sokoldalúnak, olvasottnak lenni.

IV.1.1.1. A tananyag és a feldolgozás részletes bemutatása

A modul célja megismertetni a tanulókkal az alapvető viselkedési szabályokat a könyvtárban, érzelmi ráhangolás a könyvtár használatára, önismeretük bővítése, viselkedéskultúrájuk fejlesztése, társas érintkezés szabályainak gyakorlása.

Tudatosítjuk a diákokban, hogy a könyvtár információforrás, tanulási központ és szabadidő központ is, ahol kielégíthetik érdeklődési és olvasási igényüket. A könyvtári foglalkozásokkal a diákok egész élethosszig tartó tanulását szeretnénk megalapozni.

A program kiemelt célja a szülők bevonása a tanulási folyamatba.

Foglalkozási idő: 3 alkalommal 2 x 45 perc = 6 x 45 perc

Módszerek: beszélgetőkör, mesehallgatás, olvasás, írás, beszédértés, önálló ismeretszerzés, páros feladatok, felfedezéssel tanulás, csoportos munkálkodás, feladatmegoldás, egyéni tanulás, drámajáték.

Módszertani javaslat: Fontos, hogy minden tevékenység után megdicsérje a pedagógus a gyermekeket. A kimagasló jó válaszok esetén a csoport tapsolja meg az arra érdemes társukat.

A tanulást segítő eszközök:

- Digitális, illetve egyéb oktatástechnikai eszközök alkalmazása (CD lemez, számítógép, magnetofon, projektor)
- Hagyományos könyvtári eszközök (könyvek, kölcsönzési dokumentumok)

Kellékek: öntapadós papír, 1 db A/3-as papír, a csoport létszámának megfelelő számú írólap, színes ceruzák, tollak, rajzlap, csomagolópapír, cellux, Blu-Tack, könyvtári kölcsönzési lap, tábla, kréta vagy színes tollak.

Kulcskompetenciák fejlesztése:

- anyanyelvi nevelés – magyar és roma (szövegértés, szövegalkotás)
- szociális és állampolgári kompetencia fejlesztése
- kezdeményezőképeség
- hatékony és önálló tanulás
- esztétikai kifejezőképeség fejlesztése
- digitális kompetencia

Kiemelt fejlesztési feladatok:

- énkép, önismeret, identitástudat erősítése
- hon- és népismeret
- környezettudatosságra nevelés
- a tanulás tanítása
- felkészülés a felnőtt lét szerepeire
- felelősségtudat fejlesztése

A foglalkozásra a szülők elkísérik a gyermekeket, és megfigyelőként részt vesznek, vehetnek a könyvtár-ismertetési foglalkozás bevezető részein.

Foglalkozás bevezetése

Foglalkozás menete:

- Ismerkedés a könyvtárral
- Ismerkedés a csoporttal
- Csoportszabályok megbeszélése
- Köszöntések
- Önismereti feladatok, játékok
- A könyvtár rejtelsei
- Könyvtárismereti szabályok tudatosítása
- Az én legkedvesebb mesém
- Mese felolvasása
- Kérdőív kitöltése
- Otthoni feladat megbeszélése, könyvek kiválasztása
- Elköszönés

A könyvtárostánár üdvözli a diákokat, minden diákkal és szülővel kezét fog, bemutatkozik. A pedagógus a diákokat és a szülőket körbevezeti a könyvtárban megmutatva a könyvtári álmányt.

A pedagógus a könyvtár működésének és a program céljának ismertetése után tájékoztatja a szülőket és a gyermekeket a programzáró rendezvényről és annak pályázati lehetőségeiről (lásd bővebben 3. Modul).

Majd a szülőknek átadja az I. sz. Kérdőívet (II. Függelék: Szülők körében végzett felmérés: 3./Szülői kérdőív I.), hogy töltsék ki, és felajánlja nekik, hogy válasszanak könyvet vagy újságot a nyitott polcokról.

A foglalkozás ideje alatt a szülők egy külön helyiségben megvárják gyermekeiket. A foglalkozás végén leadják a kérdőíveket és az olvasott újságokat, esetleg könyvet kölcsönöznek.

A csoport vegyes életkorú vagy heterogén alsós gyermekekből áll, a módszerek és a felhasznált segédeszközök, taneszközök ennek megfelelően változnak.

A tanulók a foglalkozás alatt körben ülnek vagy állnak, vagy párosan vagy kis csoportban együtt dolgoznak.

Ismerkedés a csoporttal

A könyvtár megtekintése után a gyermekek körben állva köszönnek egymásnak mimikai jelzésekkel, majd bemutatkoznak egymásnak. A pedagógus elmondja a bemutatkozás szabályait. Javasoljuk, hogy egymás után mindenki mutatkozzon be a társának úgy, hogy pl. az 1. számú gyermek bemutatkozik a 2. gyermeknek és megy tovább, a 2. számú gyermek bemutatkozik a 3. számú gyermeknek, és így folytatják a bemutatkozást, addig, míg mindenki bemutatkozott a csoportban. A pedagógus figyel, javítja és dicséri a gyermekeket.

A bemutatkozás után minden gyermek leül.

Ha nem ismerik a gyermekek egymást, akkor névkitűzős játékkal folytatják a foglalkozást. Minden gyermek felírja egy öntapadós papírra a keresztnévét vagy a becenevét, amit a csoportban szeretne használni.

Ha ismerik a csoporttagok egymást, akkor arra kéri a pedagógus a gyermekeket, hogy a nevükkel alliteráló – esetleg rájuk jellemző – melléknévvel (fogalommal) egészítsék ki a nevüket, pl.: Kati „kedves”. Az írni nem tudó első osztályosokat arra kell megkérni, hogy az óvodai jelüket rajzolják le az öntapadó papírlapra, vagy válasszanak a foglalkozás idejére valamilyen jelet.

Csoportszabályok megbeszélése

A csoportnormák kialakulását segíthetjük, ha a foglalkozások elején közösen megbeszéljük azokat az alapvető szabályokat, amelyek valamennyi foglalkozásra érvényesek lesznek.

Egy A/3-as lapra felírják: „SZABÁLYOK”. A gyermekek gyűjtik össze azokat a szabályokat, amelyek betartása szükséges ahhoz, hogy jól tudjanak együttműködni és a könyvtári viselkedési szabályokat se sértsék meg.

A szabályokat színes filctollal a gyermekek vagy a pedagógus írja fel az A/3-as lapra.

Fontos, hogy a „csoporttitok” megtartására hívják fel a tanulók figyelmét. (Ez azt jelenti, hogy csak arról lehet beszélni a csoporton kívül, hogy mivel foglalkoztak, de azt nem lehet senkinek sem elmondani, hogy pl.: „Kiss Pista” mit mondott, hogy viselkedett, stb.)

Ha nem tudnak minden szabályt összegyűjteni, akkor el lehet mondani azt, hogy lehetőségük van a szabályok bővítésére a következő foglalkozásokon is, mert ezek a „SZABÁLYOK” minden foglalkozáson ki lesznek téve a foglalkozás alatt a könyvtárban.

A „SZABÁLYOK” közé fel lehet venni, hogy hogyan üdvözlik egymást a tanulók a könyvtári foglalkozások előtt és távozáskor. Ezzel be lehet vezetni a köszönési situációs játékot. A magyar és roma köszöntéseket gyakorolják.

Játék. Köszöntések

Javasoljuk, hogy a leírt történethez kössék a köszönő gyakorlatokat. Például: a család vacsorázik, és vendég érkezik hozzájuk.

Szerepek kiosztása: anya, apa, nagymama, nagypapa, 5 éves kislány, 10 éves fiú. Vendég: keresztapa.

Tanári kérdés: Ismeritek, hogy az ünnepnapokon hogyan szokták köszönteni a roma emberek egymást, ha meglátogatják a családjukban? Most ezt fogjuk eljátszani. Tudtok ünnepi köszöntést?

Ha nem tudnak a gyerekek ünnepi köszöntést mondani, akkor a pedagógus elmondja, vagy felírja a táblára vagy csomagolópapírra, vagy előre elkészített lapokat használ, amin a négyféle köszöntési mód le van írva.

Köszöntések:

„Devlesa mukhav tumen” (Istennel hagylak benneteket.) A szobába való minden egyes be- és kilépéskor üdvözik egymást az emberek.

Másik elköszönés:

„Zha Devlesa!” (Menj Istennel!)

„Devlesa arakhav tumen” (Istennel talállak benneteket.)

„O Del andas tut” (Isten hozott téged.)

Tanári kiegészítés: régen elképzelhetetlen volt, hogy a fenti köszönések nélkül hagyta volna el a szobát akár csak egy percre is a bent tartózkodó. Kivétel volt a halott melletti virrasztás.

A tanulók szereplését, szerepformálását értékeli a tanár. A gyermekek meg is tapsolhatják társukat.

Önismereti feladatok, játékok

Bemelegítő játék

Bújj, bújj zöldág – ének és mozgásos játék

Ismerkedési játék képekkel

A játékosok körben ülnek. A játékvezető a kör közepére különböző tárgyú képeket tesz. A játékosok kiválasztanak maguknak egy képet, amely valamilyen formában jellemző rájuk, és a kép segítségével egy pár mondatban bemutatkoznak.

Névadásom története

A gyermekek körben ülve elmesélik, hogy ki mit tud arról, hogy szülei miért ezt a nevet adták neki.

Ha a gyermekek befejezték a történetüket, akkor a „MOSOLY KÖRBE JÁR” játékkal folytatják a foglalkozást.

Feladat: Mindannyian komoly arckifejezést mutatnak. A játékvezető mosolyog, kezével úgy tesz, mintha „levenné” a mosolyt az arcáról és továbbadja a szomszédjának. Az átveszi, magához illeszti, mosolyog, majd tovább adja. A játék addig tart, amíg a mosoly körbe nem járt.²

² SZEKSZÁRDI Júlia. *Utak és módok : Pedagógiai kézikönyv a konfliktuskezelésről.*

Budapest : ENCORE MKA Iskolafejlesztési Alapítvány, 1995. p. 56. ISBN 963-8323-19-1

Önismeret bővítése

Egyéni feladat: A pedagógus a foglalkozás előtt előkészíti a „Válogatás az etnikai kisebbség gyermekirodalmából” c. könyv Mondókák című fejezetéből³ az állatképeket a rájuk jellemző mondókával együtt. A fénymásolt anyagot állatonként szétvágja, és a foglalkozáson a következő instrukcióval adja ki a feladatot.

Feladat:

Arra kérlek benneteket, hogy mindenki válasszon egy-egy két állatfigurát az asztalon lévő makettek közül!

Amikor a gyerekek kiválasztották az állatfigurákat, elmondják, hogy miért épp azt az állatot választották, és felolvassák magyarul és roma nyelven a mondókákat.

Fontos, hogy a gyerekek ne csúfolják egymást. A pedagógus minden gyerek választását, választását, tájékoztatását megdicséri.

A kiválasztott állatfigurákat a gyerekek hazavihetik, és megtanulják magyarul és roma nyelven az állatfigurához kapcsolt mondókákat, amit a következő foglalkozáson elmondanak.

A könyvtár rejtelsei. Könyvtárhasználati ismeretek felidézése.

Tanári kérdések:

- Kik jártak már könyvtárban? Kivel?
- Hogy tetszett, mi tetszett benne?

A továbbiakban könyvtárról alkotott elképzelésekről beszélgetnek, ki mit gondol a könyvtárról, mit tud róla?

Tanári kérdés:

- Ha olvasni szeretnél egy szép mesét, honnan tudod beszerezni?
(*Gyermekek válasza: könyvesbolt, könyvtár*)
- Mi a hasonlóság és mi a különbség a könyvtár és a könyvesbolt között?
A gyerekek választását értékeli a pedagógus.

Szerepjáték

Tanári instrukció:

Most játsszuk el, hogy valaki könyvet vásárolt a könyvesboltban!

- Szerepek kiosztása: – könyvesbolti eladó (2 fő)
- pénztáros (1 fő)
 - vásárló diákok (2 fő)
 - megfigyelők (a többi gyerek)

Megbeszéljük, hogy kinek-kinek mi a feladata.

Tanári kérdés:

Véleményetek szerint mit kell tennie annak a diáknak, aki könyvet szeretne kölcsönözni a könyvtárból?

Ha valaki haza akarja vinni a kiválasztott könyvet, beiratkozhat és kölcsönözhet. Mindenki kap egy olvasójegyet és kölcsönző tasakot.

(*a kölcsönzés megbeszélése*)

³ SZEMÁN Józsefné (szerk.). *Válogatás az etnikai kisebbség gyermekirodalmából.*

Nyíregyháza : Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Multikulturális Értékközvetítő Egyesület, 1997. p. 5-16.

Most játsszunk együtt!

Van egy vendégünk, Füles, akit bizonyára ismertek. Nagyon szomorú.

Mit gondoltok, vajon miért? Azért, mert egy kisgyerek nagyon rossz dolgokat állított a könyvtárról.

FigyeljeteK! Azt mondta:

- ☹ Innen nem szabad könyvet kölcsönözni!
- ☹ Itt aztán kedvemre kikiabálhatom magam!
- ☹ Mindegy, hová teszem vissza a könyveket, és az állapotára sem kell vigyáznom!

Ezért sír Füles. Vigasztaljátok meg azzal, hogy kijavítjátok az állításait!
A csoport együtt mondja:

- ☺ Itt lehet kölcsönözni!
- ☺ Itt nem szabad hangoskodni, mert másokat zavar!
- ☺ Minden könyvet a helyére kell visszatenni!
- ☺ A könyvekre nagyon kell vigyázni!

Ügyesek voltatok, ezért most mindenki kap ajándékba egy képet, ami Micimackót és barátait ábrázolja.

Ugye milyen jó barátok a képen látható állatok? Szeretném, ha mi is ilyen barátok lennénk, és nagyon gyakran és szívesen jönnének hozzánk a könyvtárba.

Bemelegítő játék

Mi változott? Páros gyakorlat. A pedagógus ismerteti a játék menetét. A párok egymással szemben állnak, jól megfigyelik egymást: ruhájukat, hajukat, mindenféle külső jegyet, jelet, ami szemmel látható. Majd a párok hátat fordítanak egymásnak és megváltoztatnak magukon egy dolgot, majd megfordulnak, és jól megnézik a párjukat, hogy mit változtatott magán. Jó, ha tovább folytatják a játékot 2-3 tárgy vagy ruhadarab megváltoztatásáig.

Az én legkedvesebb mesém

Először a pedagógus beszél a legkedvesebb meséjéről, majd a gyermekeket is megkéri, hogy mondják el, mi volt az első mese, amire emlékeznek, miről szólt és ki volt a mesélő. A gyerekek olvasási szokásairól, lehetőségeiről tájékozódik a pedagógus.

Tanári kérdések:

- Kinek van otthon saját mesekönyve?
- Ki emlékszik arra, hogy kitől kapta az első mesekönyvét?
- Milyen érzés volt, amikor megkapta?
- Ki olvasta fel az első mesét?
- Emlékeztek, hogy miről szólt ez az első mese?
- Kinek van kedvenc meséje?

Majd minden gyermek elmondja, hogy most melyik mesét szereti és miért.

Ezután mindenki választ egy mesekönyvet a könyvtári állományból, felolvassa a könyv címét és elmondja, miért ezt a könyvet választotta. A nagyobbak az interneten is megjelölhetik kedvenc meséjüket, de tőlük azt kell kérni, hogy mutassák be a többi gyermeknek is az internetes meseoldalt és azt, hogy hogyan érhető el.

Javasolt interneten elérhető mesék:

Lázár Ervin: A négyszögletű kerek erdő

Elérhető: <http://mek.oszk.hu/02700/02753/02753.doc>⁴

1. Maminti, a kis zöld tündér (8-10. p.)
2. Szörnyeteg Lajos jaj de álmos (11-12. p.)
3. A bárányfelhő-bodorító (19-22. p.)

A pedagógus felolvassa a legkedvesebb meséjét (saját döntés, kb. 5-8 perc),

vagy a Válogatás az etnikai kisebbség gyermekirodalmából c. műből a Mesék⁵ és a Tél⁶ című történetet, vagy Bari Károly: *Az erdő anyja. Cigány népmesék és néphagyományok* c. könyvből A Nap és Hold története c. mesét.⁷

A gyermekeknek külön-külön megfigyelési szempontokat ad.

Minden tanulónak egy eseményt, egy cselekményt vagy tényt kell megfigyelnie, leírnia:

- hány szereplője van a mesének
- állatokról vagy emberekről szól
- pozitív hősöket mi jellemezte (pozitív tulajdonságok összegyűjtése)
- negatív hősöket mi jellemezte (negatív tulajdonságok összegyűjtése)
- hol játszódott a mese
- milyen évszakban
- mit tettek a szereplők

⁴ LÁZÁR Ervin. *A négyszögletű kerek erdő*. [on-line]. Elérhető: <http://mek.oszk.hu/02700/02753/02753.doc>

⁵ SZEMÁN Józsefné (szerk.). *Válogatás az etnikai kisebbség gyermekirodalmából*.

Nyíregyháza : Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Multikulturális Értékközvetítő Egyesület, 1997. p. 59.

⁶ SZEMÁN Józsefné (szerk.). *Válogatás az etnikai kisebbség gyermekirodalmából*.

Nyíregyháza : Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Multikulturális Értékközvetítő Egyesület, 1997. p. 74-75.

⁷ BARI Károly. *Az erdő anyja : Cigány népmesék és néphagyományok*.

Budapest : Gondolat, 1990. p. 27-28. ISBN 963-282-3451

Lehetőséget kell biztosítani, hogy a felolvasás alatt a kisebbek lerajzolhassák a mese keltette érzelmeket vagy a mesealakokat is.

A felolvasás után a gyermekek beszámolnak a megfigyelésükről. A pedagógus értékeli, dicséri a jó választ adókat.

Mese felolvasása

A gyerekek hangosan elolvassák a Rostás-Farkas György: *Cigány népmesék* c. kötetből a Moga, a nagy erejű című mesét.⁸

A tanulók beszámolnak a mese keltette érzelmeikről.

A foglalkozás végén

Kérdőív kitöltése

Minden gyermek megkapja a II. Függelékben található, „A diákok önértékelése” című kérdőívet és kitöltik. A pedagógus az írni nem tudó diákoknak segít a válaszok megadásában.

Otthoni feladat megbeszélése, könyvek kiválasztása

Házi feladat: „Mindenki vigyen haza egy mesét!” – mesekönyvet. Kisebb gyermekeknél a szülő segít a könyv kiválasztásában.

Az elolvasott meséről a következő foglalkozásra rajzolni kell egy képet, ami kifejezi, miről szólt a mese, vagy kifejezi a diák érzelmeit, amit a mese felidézett benne.

A mese keltette érzelmeket kifejezhetik színes festményekkel vagy csak színes foltokkal is.

A pedagógus megkéri a gyerekeket, hogy a következő foglalkozásra hozzanak a családjukról készült fényképeket.

Az olvasni nem tudó gyermekek szüleit megkéri a pedagógus, hogy minden este meséljenek gyermeküknek egy mesét a kölcsönzött könyvből.

Fontos nevelési feladat: a diákokkal és a szülőkkel is elfogadtatni, hogy az iskolai könyvtár az a hely, ahol a gyermeknek megvan a lehetősége arra, hogy megtalálja a tanulási folyamatban a számára szükséges információt.

IV.1.1.2. Értékelés, önértékelés (kérdések, feladatok, stb.)

1. Zárókör: Hogyan érezted magad a mai foglalkozáson?

Kellékek: 1 ív papír
színes ceruzák

Feladat: az előre elkészített tacepaora fel kell rajzolni a papír felső részére az ún. „smiley” (smile: angolul mosolyogni) öt kifejező arcot. A diáknak színes ponttal kell jeleznie az arcok alatt, melyik fejezi ki azt, hogy ő hogyan érezte magát ezen a foglalkozáson.

(Javasoljuk minden modul után ezt az eljárást alkalmazni.)

⁸ ROSTÁS-FARKAS György. *Cigány népmesék*.
Budapest : Kossuth, 2011. p. 23-38. ISBN 978-963-09-6539-2

2. A pedagógus kihirdeti a záró rendezvényre elkészítendő pályázatok témáit.

2.1. „Akikre és amire büszkék vagyunk” címmel:

2.1.1. Híres emberek (zene-, képző- és iparművészek) életútjának bemutatása rövid fogalmazás keretében

2.1.2. A mintaprogramban megismert mesék szereplőiről készített egyedi alkotások készítése tetszőleges technikákkal (pl. rajz, grafika, vízfesték, számítógépes grafika, kerámia, stb.)

2.1.3. Gyűjtőmunka a hagyományos roma használati tárgyakból (hangszerek, fényképek, újságkivágások, interneten elérhető anyagok)

A záró rendezvényen az egyes kategóriákban készült alkotásokat az iskola pedagógusai zsűrizik és jutalmazzák.

3. A tanár szóban értékeli a diákok viselkedését, fegyelmezett magatartását, aktivitását, együttműködését. Gondoskodik arról, hogy minden gyerek a „Mondókákból” kiválasztott figurát hazavigye, és felhívja a figyelmüket, hogy otthon tanulják meg a mondókák szövegét magyarul és roma nyelven. A következő órán mindenki elmondhatja a megtanult mondókát.

Elköszönés

4. A pedagógus rövid tájékoztatást ad a szülőknek gyermekük magatartásáról és olvasnivalót javasol.

5. Kitölti a tanári kérdőívet a gyerekek magatartásával kapcsolatban. (II. Függelék: 1.)

IV.2. Modul: A cigányság eredetmondája

A cigányság Észak-Indiából származó indoeurópai nomád nép. Az 5-10. század közötti időszakban kezdtek kivándorolni Indiából, majd szétszóródtak Ázsia és Európa területein. A 15. században érték el Közép-Európát. Megtartották közösségi szervezetüket, a patriarchális törzs élén a cigányvajdával. Kultúrájuk egyedi Európában, ősi hagyományokon és hiedelemvilágon alapszik. A megélhetést biztosító szakmák is visszavezethetők az ősi szokásokhoz, általában olyanok, amelyek nem helyhez kötöttek, pl. zenészek, lókupecsek, jósok, vályogvetők.

Jelenleg Európában mintegy 1 millióan élnek, javarészt a Balkánon, Magyarországon, a Felvidéken, a volt Szovjetunió tagköztársaságaiban. Kisebbségük Spanyolországban, ahol jellegzetes művészetükért becsülik őket. (Főleg a délebbi országrészekben a lakosság számottevő részévé váltak. Kb. az 1800-as évek elején született meg a spanyolok később legismertebb nemzeti táncátípusa, a flamenco, amelynek eredetije az ott élő romák táncából alakult ki. A táncátípus a nevét állítólag a flamingó madárról kapta, méghozzá azért, mert a tánc lépései és a közben használt mozgások nagyon hasonlítanak a madár kecses tartásához-mozgásához.)

A cigányokat az anyanyelv szerint is szokták csoportosítani (lásd IV. Függelék: 3. A mai magyarországi romák csoportjai). A hazai romák zöme magyar nyelvű, a cigány anyanyelvűek zömét az oláh cigányok és a beás cigányok alkotják.

Tudnivalók a modul feldolgozásához:

A cigányság eredetmondáját feldolgozó mesék olvasása, hallgatása, eljátszása és az interneten elérhető kisfilmek megtekintése személetessé teszi a tanulók számára a cigányság vándorlásának útját, földrajzi környezetét, közösségi életét, hagyományait, hitvilágát. Gazdag képi, zenei források alkotják a modul meghatározó tartalmát. Változatos módszerekkel eleveníthetjük fel a modulban közölt ismereteket, hogy minél hitelesebb képet kapjanak a roma népeiség életéről, hitvilágáról, hagyományairól, ma is élő szokásairól.

Javasoljuk, hogy a tanulók önálló kutató- és gyűjtőmunkát folytassanak saját családjuk múltját bemutató emléktárgyak, valamint híres romaemberekről készült képek, újságcikkek, videofilmek gyűjtésével.

A foglalkozás keretében a roma és magyar zászlóval és himnusszal kapcsolatos ismeretekkel is foglalkozzanak.

A pedagógus felkészüléséhez ajánljuk Ligeti György Cigány népismereti tankönyvét.⁹

Bevezetés

Ebben a fejezetben az alábbi témák kerülnek megbeszélésre:

Fő téma: A cigányság eredetmondája

Javasolt altémák:

- A cigányság története, vándorlása
- Az eredetmondák
- Madarokból lettünk – eredetmonda és mese feldolgozása
- Roma életmód – interneten fellelhető anyagok
- „A lakósátor és a kocsi” (Elérhető: <http://romaelet.repeta.hu>)¹⁰
- Roma és magyar zászló és himnuszok

⁹ LIGETI György. *Cigány népismereti tankönyv a 7-10. osztály számára.*

Piliscsaba : Konzept-H, 2001. ISBN 963-9362-15-8

¹⁰ *A lakósátor és a kocsi.* [on-line]. Elérhető:

<http://romaelet.repeta.hu/a_lakosator_es_a_kocsi>

A modul elvégzése után a tanuló:

- önálló alkalmazás szintjén ismerje a romák életével, meséivel kapcsolatos szakirodalm helyét a könyvtárban
- tudja megkülönböztetni a magyarországi cigányság nyelvi csoportjait
- képes legyen önállóan elkészíteni a cigánysátor makettjét és összeállítani a magyar és roma zászlókat
- képes legyen önállóan megnyitni az internet keresőprogramjában a roma élettel, mesékkal, zenével, képzőművészeti alkotásokkal kapcsolatos oldalakat
- ismeri a magyarországi cigányság történetét, eredetmondáit, vándorlását
- bővül szókincse, fejlődik hosszú távú memóriája
- fejlődik szociális kompetenciája
- pozitív irányba változik empátiája és toleranciaszintje
- ismeri a roma és magyar zászló színeinek jelentését, hallás után felismeri a roma himnuszokat

A tanulási feladatokhoz tartozó rész célkitűzések

- legyen képes csapatban dolgozni, segíteni társait a feladatvégzésben
- ismerje saját roma csoportjának értékeit, hagyományait, szokásait
- legyen képes önértékelésre

A tanuló a tanulási feladatok elvégzése után képes lesz:

1. a roma népcsoportokat megkülönböztetni
2. a roma hagyományok, szokások értékeit érzelmileg elfogadni
3. felismerni saját identitástudata változását
4. reálisabb önértékelésre

IV.2.1 Tanulási feladat – A cigányság eredetmondája**IV.2.1.1. A tananyag és a feldolgozás részletes bemutatása**

A foglalkozás célja: megismertetni a tanulókkal a cigány nép történetét, vándorlásait, a rétegződését, a nemzeti tudat kialakulását meghatározó tényezőket, amelyek ma is hatással vannak a cigányság tudatára.

A foglalkozások során egyénileg és közösen olvasott és feldolgozott történetek és a csoportmunkák lehetőséget adnak, hogy a tanulók megtapasztalják az együttműködés új formáit.

Foglalkozási idő: 4 alkalommal, 2 x 45 perc = 8 x 45 perc

Módszerek:

- mese felolvasása
- mesehallgatás
- önálló ismeretszerzés
- beszélgetőkör
- egyéni és csoportmunka
- egyéni tanulás
- kutatómunka
- alkotómunka (zászló, sátorkészítés)
- keresőprogramok – internet
- előadás
- kézműves foglalkozás
- szituációs játék
- mese feldolgozása

Tanulást segítő eszközök:

mesekönyv, fényképek, fotók, képzőművészeti alkotások, CD, DVD, internet

Kellékek: mesekönyvek, A/4-es és A/3-as papír, rajzlap, színes ceruzák, vízfesték, olló, Blu-Tack, hurkapálcika, 10 x 20 cm-es vászon a sátrak elkészítéséhez vagy 2-3 cm-es nemzeti színű szalag, földgömb vagy Európa és Ázsia térképe, szemléltetésre felhasznált kiadványok

Kulcskompetenciák fejlesztése:

- anyanyelvi nevelés (roma és magyar, szövegértés, szövegalkotás)
- szociális és életviteli kompetencia fejlesztése
- digitális kompetencia
- kezdeményezőképeség fejlesztése

Kiemelt fejlesztési feladatok:

- énkép, önismeret
- hon- és népismeret
- alkotóképesség, manuális készség fejlesztése
- érzelmi nevelés
- esztétikai érzék fejlesztése
- környezettudatosságra nevelés
- a tanulás tanítása
- felkészülés a felnőtt lét szerepeire
- gondolkodási képesség fejlesztése

Foglalkozás tematikája:

1. A foglalkozás bevezetése mozgásos játékokkal
2. Az eredetmondák fogalmának meghatározása
3. Madarakból lettünk eredetmonda és mese feldolgozása
 - meseolvasás
 - rajz vagy festés a meséről és az átélt élményekről
 - interneten a meséről készült animációs film megtekintése, megbeszélése előre megadott szempontok alapján
4. Vándorlás újtjai térképen szemléltetve
5. Cigány sátor készítése
6. Nemzetiszínű magyar és roma zászló készítése
7. Roma himnusz megismerése
8. Záró értékelés

A foglalkozás bevezetése:

A pedagógus a gyermekeket kísérő hozzátartozóktól érdeklődjön a tanulók otthoni olvasással kapcsolatos tapasztalatairól, változásokról.

Ellenőriznie és értékelnie szükséges az előző foglalkozáson adott tanulói olvasási feladatokat. Feltétlenül javasoljuk az oldott légkör megteremtését, a tanulók eredményeinek, feladatvégzésének pozitív megerősítését.

Fontos továbbá átismételni az előző foglalkozáson megbeszélte csoportszabályokat. Ha szükséges, újabb szabályokkal ki lehet egészíteni.

Az előző foglalkozásokon tanult köszönési módokat a tanulókkal fontos átisméltetni.

A pedagógus érdeklődjön, tájékozódjon, hogy a tanulók szülei hogyan fogadták, hogyan reagáltak a tanult köszönési módokra, ismert vagy ismeretlen volt számukra.

Ezeket a köszönési módokat a foglalkozásra érkezéskor ismételjék.

Bemelegítő játék mozgással

A pedagógus a tanulók igényeit figyelembe véve választhat:

a./ „Szélmalom”¹¹

b./ „Dagasztás”

A bemelegítő játék után a foglalkozás fő témájára térjenek át.

Eredetmondák:

A tanár az eredetmondák fogalmát ismerteti, vagy megkér két tanulót, hogy keressék meg az eredetmonda fogalmát a Magyar Értelmező Kéziszótárból és az interneten. A definíciókat a diákok felolvassák és megbeszélik a főbb jellemzőit.

A tanulóknak feltett kérdések:

1. Mit gondoltok, miért fontos, hogy ismerjük az eredetmondákat?
2. Mitől válik egy monda eredetmondává?
3. Hogyan terjedtek az eredetmondák?
4. A családban hallották-e a cigánység eredettörténetét? Ha igen, mesélték el a gyerekek.

¹¹ BAGDY Emőke – TELKES József. *Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában.* Budapest : Tankönyvkiadó, 1990. p. 197. ISBN 963-18-2626-0 (A pedagógia időszerű kérdései, ISSN 0138-936X)

Egyéni feladat

A gyerekek felolvassák az alábbi eredetmondákat (vagy az interneten keresnek újakat):
Válogatás az etnikai kisebbség gyermekirodalmából¹²

- A cigány nép eredetmondája (39. p.)
- A cigányok arcszínének eredetmondája (39-41. p.)
- A jóslás eredetmondája (43-44. p.)
- A zenészmesterség eredetmondája (44-46. p.)

A tanár értékeli, javítja a felolvasásokat.

Ezután a pedagógus a tanulókat három csoportba osztja úgy, hogy a tanulók határozzák meg a csoportképzési szempontokat.

Feladat: az eredetmondákban kulcsszavakat kell keresniük, amit egy papírra írnak, majd a történetek ismertetése után a tanári asztalra tesznek, és elmondják, hogy miért tartják az adott fogalmat fontosnak a történetben. Pl.: tíz, gazdag, stb.

Minden csoport egy-egy eredetmondát olvas el.

1. A cigány nép eredetmondája

Egy szegény asszonynak tizenhét gyermeke volt. Egyszer betért házába a Szent Isten és így szólt hozzá:

– Mutasd meg nekem a gyermekeidet, hogy megáldhassam őket!

Mivel a szegény asszony nagyon szégyellte, hogy olyan sok gyermeke van, csak tízet mutatott meg közülük az Istennek, a többit elrejtette. Isten megáldotta a tíz gyermeket, ezekből lettek a gazdagok. A hét gyermek pedig, akiket az anyjuk elrejtett Isten áldása elől, sohasem tudott gazdagságot szerezni. Ennek a hét gyermeknek a leszármazottai a cigányok.

Mészáros György gyűjtése (Vigília, 1974. 2. sz.)

2. Egy virág született a világra

Egyszer virág született a világra. Akkor még senki sem élt a földön, sem az égen. Ez a virág nem akart egyedül lenni, és azt mondta az Istennek:

– Szeretnék feleséget!

És az Isten adott neki. Ennek nagyon megörült a virág.

Aztán eltelt két-három hét, és a virág ismét szólt az Istenhez.

– Csinálj nekünk kezet, lábat és fejet!

Az Isten pedig megtette.

A virág boldog volt, és elkezdett bolyongani a feleségével a világban. Így lettek ezekből a virágokból a cigányok, és még ma is járják és járják a világot...

Gidáné Orsós Erzsébet (beás anyanyelvű eredettörténet)¹³

Gyűjtés: 1999. Baranya megye

¹² SZEMÁN Józsefné (szerk.). *Válogatás az etnikai kisebbség gyermekirodalmából.*

Nyíregyháza : Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Multikulturális Értékközvetítő Egyesület, 1997.

¹³ GIDÁNÉ ORSÓS Erzsébet. *Útkeresés : A cigányok múltja, jelene és jövője.*

Pécs : Comenius, 2007. ISBN 978-963-9687-20-2

3. A cigányok eredetmondája – balkáni cigány népmese

Amikor az Úristen megteremtette a világot, az embert nem sárból, hanem kenyértésztából tette. Szépen megformázta, betette a kemencébe sülni. Amíg sült, rágyújtott egy pipára, és átment a szomszédba egy kicsit beszélgetni. A kemencéről megfélekedezett. Amikor eszébe jutott, sietett kiszedni a kemencéből az embert, de az teljesen megégett, tiszta fekete lett.

Ebből lettek a négerék.

Az Úristen nem nyugodott bele, hanem másodszor is embert formált a kenyértésztából. Betette sülni a kemencébe, és nagyon izgult, hogy ez is oda ne égjen. Hanem elkapkodta a dolgot, túl hamar kivette, és az ember sületlen, halvány maradt. Ebből lettek a fehér emberek.

Az úristen harmadszor is embert formált a kenyértésztából, betette sülni a kemencébe. Most nagyon vigyázott rá, és végre jól sikerült neki. Amikor kivette a kemencéből, az ember szép barna bőrű, fekete hajú, fekete szemű lett. Ezek a cigányok.

Legyetek egészségesek és szerencsések.

A pedagógus értékeli a csoportok munkáját.

Lazító játék: „Veszélyes útszakasz” végigjárása
„Páros egyensúly gyakorlat”¹⁴

A pedagógus kiadja a feladatokat a tanulóknak, majd felolvassa a Madarakból lettünk című mesét.

Egyéni feladat: minden tanuló egyénileg készít egy rajzot a pedagógus által felolvasott történetről. Azok a diákok, akiknek a rajzkészsége kevésbé fejlett, a mese keltette érzelmeket színes foltokkal jelzik az előre kiosztott rajzlapon.

Madarakból lettünk

Azzá, amik vagyunk – cigányok. Mindönknek szárnya volt, már az akkoriaknak, és nem munkával kerestük meg a betevő falatot, csak szálltunk, mint a többi madár, s azt ettük, amit a többi. Ősszel, amikor más shudripe hi adjári – vagyis hideg kezdett lenni, akkor mink is szépen szárnyra kaptunk, a többi madarakkal és repültünk messze Afrikában. Itt meguntuk, szálltunk oda, ott meguntuk, odább szálltunk, szóval így.

No az se volt aranyélet, mert a kalickás madárnak annyival is, hogy a bolond gádzsó, aki tartsa, becézgeti – csiriklőli, verebóli – és beszőrja neki a szemet mindennap. De a szabad madár bizony maga teremti ki a magáét, ha a föld alól is. De hát szabad.

Elég hozzá, mikor már sok-sok napja repültünk nagy száraz vidék felett, étlen-szomjan, no egyik este, vagy jobban mondva, szürkületkor, mert akkor még látni lehet, látjuk ám, hogy kővér mezők maradnak el alattunk. Hát a vajda, mármint a madárvajda leszálljt int a szárnyával, le is szálltunk, és elkezdjük csipegetni föl a szép búzaszemeket.

¹⁴ BAGDY Emőke – TELKES József. *Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában.*

Budapest : Tankönyvkiadó, 1990. p. 200-201. ISBN 963-18-2626-0 (A pedagógia időszerű kérdései, ISSN 0138-936X)

Addig-addig, hogy nagyon tele találtuk enni magunkat a soknapos bokhalipe (evés) után, úgyhogy nem is bírtunk aznap este továbbrepülni. Ott is maradtunk másik nap reggelig, és akkor megint csak ettünk, mivelhogy megint csak éhesek voltunk. Aztán megint nem bírtunk szárnyra kapni, és jött a dél, és jött az este, és minket még mindig ott talált.

És közben híztunk, zsírosodtunk. Most már, ha nagyon akartunk volna, se bírtunk volna felrepülni. És aztán meg is szoktuk ezt a nagy jó módunkat, hogy nem kell szállni se ide, se oda, helyibe talál az ember, vagyis hát a madár mindent. Lassan már nemhogy szállni nem tudtunk, még ugorni se, csak lépni lassan, komótosan.

Aztán eljött az ősz, s a kövér mező fonnyadozni kezdett, nem termett többet, ami meg a fölön volt szem, azt meg a patkányok meg pockok is segítettek fölszedni. Mi volt mit lehetett tenni, mi magunk is hozzáláttunk a betakarításhoz, ahogy a mezei állatoktól láttuk.

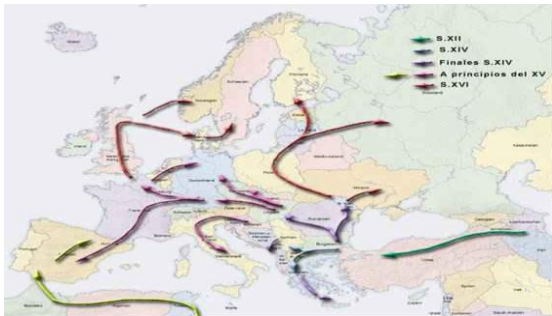
Gödöket kapartunk, kibéleltük, behordtuk, amink még volt, aztán befedtük. Utoljára galylyakból meg szalmából elkezdtünk magunknak putrikat rakni, hogy legyen, mibe kiteleljük. Munka közben apródonként megvastagodott a lábunk, elfásult a szárnyunk, és kar lett belőle. Vége lett a szép világnak, repülésnek egyik világból másik világba.

De há mink oláh cigányok – így végezte a puro rom – madarak vagyunk még most is. Ha völgybe sátrat vertünk, fel a hegyre kíváncsotunk, s ha fönnállunk leghegyin a hegynek, le a völgybe szállnánk. Csak ám nekünk lábon kell jutni odáig. Azért nem is élünk tunyán, kuporgósan, mert mink egy szép napon madárnak visszaváltozunk.¹⁵

A pedagógus megnézi a tanulók munkáit és megbeszéli velük az átélt élményeket. Ezután megtekintik a vándorlás útját a térképen vagy a földgömbön.

A foglalkozás menete: A pedagógus segítségével nyomon követik a gyerekek a cigányok vándorlását a térképen és a főbb állomáshelyeket.

Tanári kérdés:

- Mit gondoltok, mekkora távolságok lehetnek az említett területek között?
- Vajon hány emberöltő telt el 400 és 1000 között? (Fontos, hogy az emberöltő fogalmát megbeszéljék.)
- Ismertek-e olyan roma népdalt, ami a vándorlásról szól? Vagy csak roma népdalt? El tudnátok énekelni?

Közös énekelés – Interneten a tanulók megkeresik az ismertetett együttesek dalait, az előadásokról készült felvételeket megnyitják, és közösen énekelnek, táncolnak.

¹⁵ BARTOS Tibor. *Sosem volt Cigányország : Szegkovács cigány történetek.* Budapest : Európa, 1958. p. 68.

Ajánlott internet oldalak:

Karaván Família együttes Vojake sheja dalának meghallgatása
<http://www.youtube.com/watch?v=l23ePYBrXjQ&feature=related>¹⁶

Ando Drom Ahaj Devla dala
<http://www.youtube.com/watch?v=dbiDdPzbZPE&NR=1&feature=endscreen>¹⁷

Ando Drom Zöld az erdő dala
<http://www.youtube.com/watch?v=wGnOpXTVlbw&feature=related>¹⁸

A roma nép vándorlását, történetét ábrázoló képeket, festményeket együtt megnézik a gyerekek. Majd a romák életével foglalkozó honlapot (Romaélet) az interneten megkeresik, a „Lakosátor és a kocsi” című oldalt (http://romaelet.repeta.hu/a_lakosator_es_a_kocsi) megnyitják, és elolvassák a tájékoztatót, majd megbeszélik az olvasottakat.

Szemléltetéshez megnézik:

III. Függelék – Szemléltető anyagok – 1. Életképek a cigányok életéről

Nagy csoportos feladat: Elemezzék, sorolják fel, mit látnak a képeken. Gyűjtsék össze, milyen tárgyakat, eszközöket használtak, milyen volt a nők, a férfiak, gyermekek ruházata, hányféle módon készítették el a sátrakat, milyen volt az echós szekér, milyen állataik voltak.

¹⁶ *Vojake sheja*. [on-line]. Elérhető:
 <<http://www.youtube.com/watch?v=l23ePYBrXjQ&feature=related>>

¹⁷ *Ahaj Devla*. [on-line]. Elérhető:
 <<http://www.youtube.com/watch?v=dbiDdPzbZPE&NR=1&feature=endscreen>>

¹⁸ *Zöld az erdő*. [on-line]. Elérhető:
 <<http://www.youtube.com/watch?v=wGnOpXTVlbw&feature=related>>

(További szemléltetésre javasoljuk a cigányok életéről, vándorlásáról Bari Károly: *Az erdő anyja* c. kötetben¹⁹ a 32-33. oldal között található, az 1900 évek elején készült felvételeket.)

A gyerekek beszámolnak a gyűjtőmunkájukról, a tanár értékeli a tanulók feladatmegoldását. Továbbá Bari Károly könyvéből megnézik, hogy hány fajta sátrat készítettek vándorlásaik során a romák.

A tanár megbeszéli a gyerekekkel, hogy milyen módon készítették a sátrakat.

Majd két-két fős csoportokat alakítanak és előre elkészített anyagokból, eszközökből sátrat készítenek.

Az elkészült sátrakat a záró rendezvényen kiállítják a készítők nevének feltüntetésével.

A tanár folyamatosan segíti, irányítja a tanulók munkáját, majd az elkészült alkotásokat értékeli.

Játékos feladat

A játék alatt roma népzene hallgassanak a gyerekek.

Bemelegítő, átvezető játékok

„Lélegzésünk felfedezése” és „Közös lélegzés”²⁰

„Add tovább a mozdulatot” játék leírása: A csoport körben áll. A csoport egyik tagja mutat egy tetszőleges mozdulatot, amit a többiek utánoznak. A játék addig tart, amíg mindenki sorra nem került.

¹⁹ BARI Károly. *Az erdő anyja : Cigány népmesék és néphagyományok.*
Budapest : Gondolat, 1990. ISBN 963-282-345-1

²⁰ BAGDY Emőke – TELKES József. *Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában.*
Budapest : Tankönyvkiadó, 1990. p. 196. ISBN 963-18-2626-0 (A pedagógia időszerű kérdései, ISSN 0138-936X)

A film feldolgozása

Az internetet használni tudó gyerekekkel megkeresteti a pedagógus a Youtube.com oldalon a „Sosemvolt Cigányország” című animációs filmet²¹ (kb. 8 perc).

A film megtekintése előtt megfigyelési szempontokat kapnak a gyerekek. A megfigyelési szempontokat előre elkészíti a pedagógus és a kinyomtatott lapokon kiosztja. Kétfős csoportokat képez úgy, hogy lehetőleg egy csoportba az írási nehézséggel küszködő tanulók mellé írni és olvasni jól tudó tanulók kerüljenek.

Ha első, második osztályos tanulókból áll a csoport, akkor jó, ha kétszer nézik meg a filmet. A tanulók a második film megnézése előtt kapják meg a megfigyelési szempontokat. A film megtekintése után a tanulók válaszolnak a feltett kérdésekre.

Megfigyelési szempontok a Sosemvolt Cigányország c. film feldolgozásához

1. Milyen nyelven énekelnek a film elején a szereplők? (Válasz: lovári nyelven)
2. Milyen népcsoportot mutat be a film? (Oláh cigány)
3. Mi a jelentése a „Gázsó” szónak magyarul? (Idegen)
4. Miből lettek a cigányok? (Madarakból)
5. Mikor hideg lett, hová repültek a madarak? (Afrikába)
6. Mit jelent a „Kalicka madár”? (Kalitkába zárt madár)
(Magyar Értelmező Kéziszótárból keressék ki a gyerekek a kalitka fogalmát és olvassák fel a jelentését.)
7. Mi jellemzi a szabad madarat? (Tud repülni)
8. A filmen milyen szekeret tolt a bácsi? (Echós szekér)
9. A „kövér mezők” mit jelentettek a filmben? (Búzamező)
10. A „bókháló” fogalom mit jelent magyarul? (Éhes)
11. Miért nem tudnak repülni a madarak? (Mert meghíztak)
12. Milyen zenét hallunk a film végén? (Hallgató)

Fontos, hogy a film megnézése után a tanár megkérdezze az egész csoporttól, hogy milyen érzéseket keltett bennük a film. Lehetőséget kell adni minden gyereknek, hogy válaszoljon, vagy ha az érzéseiről nem tud beszámolni, akkor mondja el, hogy milyen színhez hasonlítható, amit a film alatt érzett.

Bizalomjáték

Cél: az egymásrautaltság megtapasztalása.

Eszközök: kendő, székek, asztalok

A játékosok közösen készítik a terem berendezéséből egy „akadálypályát”. A játékosok körben állnak, az egyiknek bekötik a szemét, és valaki kicsit megpörgeti, hogy a többiek addig meg tudják változtatni a helyüket. A bekötött szemű kiválaszt valakit a körben állók közül, aki végigvezeti az akadályok között. A vezetőn múlik, hogy mennyire nehezíti az útvonalat, hol időz el, mit fedeztet fel a társával. Ha végére értek, cserélnek. Egyidejűleg három pár is lehet a pályán.

Ha már mindenki volt mindkét szerepben, akkor a csoport megbeszéli az élményeket.

²¹ *Sosemvolt Cigányország*. [on-line]. Elérhető:
<<http://www.youtube.com/watch?v=4flpR39PzdU>>

Nemzeti jelképek

A tanár ismerteti a gyerekekkel a nemzeti jelképek jelentőségét a nemzettudat kialakulásában. Ezek a jelképek az adott nép egész életét végigkísérik. A nemzeti jelképeket csak felsorolja (Alkotmány, címer, nemzeti zászló, himnusz és Szózat, Szent Korona és Korona ékszerek, nemzeti ünnepek).

A magyar és a cigány zászló:

Magyarország zászlaja a [Magyar Köztársaság](#) hivatalos állami jelképe és egyben a [magyarság](#) egyik nemzeti jelképe is.

A hivatalos állami és polgári [zászló](#) három egyenlő szélességű, [piros](#), [fehér](#) és [zöld](#) vízszintes sávból áll.

Tanári kérdés: Tudjátok-e, hogy mit jelképeznek a színek?

Válasz: magyar: zöld = reménység; piros = erő; fehér = hűség

A magyar zászló történetére rákereshetnek az interneten az érdeklődő tanulók.

(http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarország_zászlaja)²²

A magyar nemzeti zászló

Cigány zászló, roma zászló:

Az I. Roma Világkongresszuson 1971-ben elfogadták a roma zászlót, amit a világon minden roma tiszteletben tart. Hagyományos kék és zöld színei mellett vörös kerék került a közepére. A kék jelképezi az eget és a mennyországot, a zöld a földet, mely szerves és növekvő. A kék az örök értékeket jelöli, a zöld az evilágiakat. A középső kerék a mozgás és változás jelképe.

A gyerekek interneten keressék meg és olvassák fel a jelképekről szóló információt.

(http://hu.wikipedia.org/wiki/Roma_nemzeti_jelk%C3%A9pek)²³

Tanári kérdések: Tudod-e, hogy mit jelentenek a cigány zászló színei?

Válaszok: cigány: zöld = a föld; kék = az ég és a mennyország; kerék = a mozgás és a változás jelképe.

²² *Magyarország zászlaja (Wikipedia)*. [on-line]. Elérhető:

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarország_zászlaja>

²³ *Roma nemzeti jelképek (Wikipedia)*. [on-line]. Elérhető:

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Roma_nemzeti_jelk%C3%A9pek>

Egyéni feladat: magyar és cigány zászlók készítése

Hozzávalók: színes papírból vagy szalagokból előre elkészített vagy kinyomtatott magyar és cigány zászló anyagok, kb. 6 x 4 cm-es méretben. Ragasztó (Új Technokol Rapid), hurkapálcikák, kb. 15 cm-es darabokra szabva a tanulók létszámának megfelelő számban.

Egyéni feladat:

Minden gyerek egy magyar és egy cigány zászlót készít.

Elkészítési idő nincs, minden gyerek a saját tempója szerint halad a feladat elvégzésében.

A pedagógus figyelemmel kíséri a gyermekek munkáját, dicséri egyénileg, majd értékeli a feladat elvégzése végén a csoport munkáját.

Minden gyermek hazaviheti a zászlócskáját.

Ezután CD-ről meghallgatják a magyar és a roma himnuszt. A pedagógus felhívja a tanulók figyelmét a helyes viselkedésre a himnusz hallgatása alatt. A tanulók megkapják kinyomtatva a roma himnusz szövegét, amit hazavisznek.

Módszertani javaslat: A himnuszok meghallgatásának más módja: interneten megkeresik a tanulók, és onnét letöltik a cigány himnuszt.

Interneten elérhető roma himnuszok: <http://www.youtube.com/Watch?v=wGnOpx>

Vagy csak a <http://www.youtube.com> oldalon a keresőbe beírják a roma himnuszok szót és kiválasztják az alábbi himnuszokat:

Ando Drom előadásában – Zöld az erdő

Cigány himnusz magyarul

Beás himnusz

A himnuszok szövege a Mintaprogram III. Függelék: Szemléltető anyagok között megtalálható lovári és beás nyelven.

IV.2.1.2. Értékelés, önértékelés

1. A programzáró értékeléshez többféle önértékelési szempontot adtunk meg, ezzel is érzékelteni szeretnénk, hogy a program során a tanulók milyen sokoldalú ismereteket szereztek egymásról és egymástól. Nagyon fontos, hogy a gyerekek mindennapi kommunikációjába bekerüljenek azok a megbecsülést kifejező szószerkezetek, amelyek használata lehetővé teszi a megbecsülés, elismerés és elfogadás megfelelő közlését.

Zárókör:

2. Hogyan éreztél magad a mai foglalkozáson?

Kellékek: 1 ív papír, színes ceruzák

Feladat: az előre elkészített tacepaora fel kell rajzolni a papír felső részére, az ún. „smiley” (smile angolul mosolyogni) öt kifejező arcot.

A diáknak színes ponttal kell jeleznie az arcok alatt, melyik fejezi ki azt, hogy ő hogyan érezte magát ezen a foglalkozáson.

3. A tanár szóban értékeli a diákok viselkedését, fegyelmezett magatartását, aktivitását, együttműködését. Ellenőrzi, hogy minden diák elvigye az elkészített zászlócskát és a roma himnusz fénymásolt szövegét és az elkészített kis sátrakat.

4. Minden gyerek választ egy új mesekönyvet.

5. Házi feladat:

Felkészülés a záró rendezvényre.

A záró modul sikeres megvalósítása érdekében a tanulók munkáit folyamatosan figyelemmel kíséri a könyvtáros kolléga, és segíti a gyerekek munkáját. Felhívja a tanulók figyelmét az otthoni munkára: gyűjtsék össze az otthon található roma élettel kapcsolatos fényképeket, autentikus zenélésre használható eszközöket vagy zeneszerszámokat, stb., és a záró foglalkozás előtt hozzák be az iskolába, továbbá a kiállításra szánt képeket, rajzokat, fogalmazásokat.

A záró foglalkozáson részt vehetnek nagyszülők, szülők, testvérek, rokonok is.

6. A pedagógus rövid tájékoztatást ad a szülőknek gyermekük magatartásáról és olvasnivalót javasol.

7. Kitölti a tanári kérdőívet a gyerekek viselkedésével, magatartásával kapcsolatban.

IV. 3. Modul: A programzáró rendezvény

IV. 3. 1. Tudnivalók a modul feldolgozásához

A programzáró rendezvényre való felkészülést az I. és II. modulban megkezdték a tanulók a pedagógus szakmai irányítása, segítése mellett.

A rendezvény előkészítésével kapcsolatos szervezőmunkát a gyermekek és a szüleik segítségével érdemes megvalósítani.

A szervezőmunkával kapcsolatos teendők:

- szponzorok megkeresése a programzáró rendezvényhez szükséges anyagok, ajándékok beszerzésére;
- a helyi Cigány Kisebbségi Önkormányzat együttműködését és támogatását kérni;
- a meghívó szövegének összeállítása, elkészítése, postázása;
- a helyi média tájékoztatása;
- iskolai faliújságon és az iskolarádióban meghirdetni a rendezvényt;
- a záró rendezvény helyszínének kijelölése.

Bevezetés

A programzáró rendezvénynek kettős célja van, egyrészt a programban résztvevő diákok részére lehetőséget biztosítunk arra, hogy a modulok feldolgozása során megismert irodalmi alkotások hatására készült pályaműveket bemutathassák, másrészt lehetőséget adunk a roma kultúra értékeinek bemutatására az iskolai közösség számára.

Abból indultunk ki, hogy ezzel a rendezvénnyel biztosítsuk tanítványainknak saját önértékelésük erősítését a cigány népzene, népköltészet, lírai alkotások és képzőművészeti illusztrációk bemutatásával, de ugyanakkor lehetőséget teremtünk arra is, hogy a nem cigány származású diákok részvétele kapcsán az együttműködés, a megismerés, az elfogadás, a nyitottság kölcsönös kialakulása, erősödése is megjelenjen.

Fontosnak tartjuk továbbá, hogy a Magyarországon élő legnagyobb lélekszámú kisebbséggel kapcsolatban pozitív dolgok is előtérbe kerüljenek, és főként olyanok, amelyek a cigányságra leginkább jellemzőek.

A roma és nem roma diákok abban versenyeznek egymással, hogy ki hogyan tudta a cigány kultúrát elsajátítani, és milyen érzelmi tapasztalatokat gyűjtött eddig a vers, a zene, vagy a tánc területén.

Hisszük, hogy ez a lehetőség elősegítheti a roma kultúra megismerését, értékeinek tiszteletét, megbecsülését, miközben erősíti a cigánygyerekek és kultúrájuk elfogadását.

IV. 3. 2. Tanulási feladat

IV. 3. 2. 1. A tananyag és a feldolgozás részletes bemutatása

A záró program megrendezése

A programzáró rendezvényre „Akikre, és amire büszkék vagyunk” témában pályázatot hirdetünk a programban résztvevő diákok részére, az alábbi témakörökben:

- a) Híres emberek (zene-, képző- és iparművészek) életútjának bemutatása rövid fogalmazás keretében.
- b) A mintaprogramban megismert mesék szereplőiről készített egyedi alkotások. Technika: tetszés szerint (rajz, grafika, vízfesték, számítógépes grafika, egyéb).
- c) Gyűjtőmunka a hagyományos roma használati tárgyakból (hangszerek, fényképek, újságkivágások, interneten elérhető anyagok).

A záró rendezvényen az egyes kategóriákban készült alkotásokat az iskola pedagógusai zsűrizik és jutalmazzák.

A záró modul sikeres megvalósítása érdekében a tanulók munkáit folyamatosan figyelemmel kíséri a könyvtáros kolléga, és segíti a gyerekek munkáját.

A záró rendezvény második blokkjában élő műsor keretében versenyezhetnek a diákok az alábbi kategóriákban:

Kategóriák:

1. Vers és prózamondás (Cigány költők versei, népmesék)

Az előadás időtartama maximum 5-8 perc legyen, lehetőleg a feldolgozott irodalmi alkotásokból.

Felhívjuk a tisztelt Kollégák figyelmét, hogy verset és mesét a Szeretve Tanulni Egyesület honlapjáról (<http://www.szeretvetanulni.gportal.hu/>²⁴) is választhatnak.

2. Tánc – Ének-zene (Cigány népzene és tánc interpretálása)

A rendezvényre olyan egyéni és csoportos jelentkezőket várunk, akik hangszeres és/vagy vokális népzene adnak elő. Vokális műfajban népdalcsokor előadását várjuk.

Az előadás időtartama maximum 5-8 perc.

Tánc szabályai: egyénileg hozott zenei anyag vagy élőzene.

3. Képzőművészet (Meseillusztrációk tárlata)

Téma: szabadon választott cigány népmese, népmonda, népballada, lírai alkotás illusztrálása.

Méret: A/4, A/3.

A pályamű beadásának formája: kiállításra kész állapot. Kérjük mellékelten feltüntetni a tanuló nevét, osztályát, a kép címét, technikáját, esetleg a felkészítő tanár nevét.

Hisszük, hogy ez a lehetőség elősegítheti a roma kultúra megismerését, értékeinek tiszteletét, megbecsülését, miközben erősíti a cigánygyerekek s kultúrájuk elfogadását.

²⁴ Szeretve Tanulni Közhasznú Oktatási Egyesület honlapja. [on-line]. Elérhető:
<<http://www.szeretvetanulni.gportal.hu/>>

IV. 3. 3. Értékelés, önértékelés

1. A rendezvény minden résztvevője emléklapot kap.
2. A pályaműveket a zsűri oklevéllel jutalmazza.

V. Összegző értékelés

A mintaprogram zárását követően tantestületi értekezlet keretében a program tapasztalatait, eredményeit a feldolgozott dokumentumok alapján a könyvtárostánár ismerteti a pedagógus kollégákkal.

Feladat:

Dokumentumelemzés a diákok által kölcsönzött könyvekről.

A kérdőívek összegzése, értékelése.

A záró rendezvényt kapcsolatos tapasztalatok.

Tevékenységi forma, módszerek:

A könyvtári kölcsönzési lapok alapján összegzi a tanár, hogy egy-egy diák milyen témájú irodalmat választott a program során.

A kölcsönzött könyveket osztályozza a szerint is, hogy a modul témáihoz kapcsolódó könyveket vagy a kötelező olvasmányokat kölcsönözték ki a tanulók.

A könyvtárostánár összegzi a program során kitöltött kérdőíveket.

– A szociális kompetenciát vizsgáló kérdőívek értékelését egy-egy tanulóra lebontva dolgozza fel. Az adatok összegzésében választ kaphatnak arra, hogy mennyiben változott a tanuló önmagával szembeni viselkedése, a feladatokkal és a környezettel kapcsolatos magatartása.

– A diákok kommunikációs készségeit és társas viszonyait vizsgáló kérdőívekből választ kaphatnak arra a pedagógusok, hogy a gyerekek hogyan értékelik, hogyan minősítik saját fejlődésüket.

– A szülők két kérdőívet töltenek ki a program első és az utolsó foglalkozása alatt. Míg az első kérdőívvel a gyerekek otthoni viselkedéséről, addig a programzáró kérdőívvel arra kaphatnak választ, hogy a szülők tapasztaltak-e változást gyermekük olvasási szokásaiban, illetve tanulási motivációjában.

– A foglalkozásokat záró, összegző értékelések lehetőséget adnak a pedagógusnak, hogy személyes megfigyeléseivel kiegészítse a kérdőívek alapján szerzett információkat.

Elvárt eredmények:

A mintaprogram alapvető célja volt, hogy a hátrányos helyzetű, elsősorban roma gyermekekkel a meséken keresztül az olvasást megszeretessük. A mesékből, olvasmányokból megismerhették a roma nép vándorlását, életét, érzésvilágát, zenéjét, azonosulhattak nehéz sorsukkal, megpróbáltatásaikkal. Az ismeretek által valószínűsíthető, hogy érzelmileg közelebb kerültek népcsoportjukhoz, érzésvilágukhoz, nyelvi sokszínűségükhöz. Az átélt közös élmények elmélyítették a kortárs kapcsolataikat. Szóbeli kifejezőkészségük gazdagodott, bővült, magabiztosabb lett kommunikációjuk.

A szülők folyamatosan figyelemmel kísérték gyermekük magatartásának változását.

A családi kapcsolatok is erősödhetnek azáltal, hogy a közös olvasás élményére felhívtuk a szülők figyelmét.

I. Függelék

I.1. Szakirodalomjegyzék:

BAGDY Emőke – TELKES József. *Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában.*
Budapest : Tankönyvkiadó, 1990. ISBN 963-18-2626-0 (A pedagógia időszerű kérdései,
ISSN 0138-936X)

BARI Károly. *Az erdő anyja : Cigány népmesék és néphagyományok.*
Budapest : Gondolat, 1990. p. 27-28. ISBN 963-282-3451

BARTOS Tibor. *Sosemvolt Cigányország : Szegkovács cigány történetek.*
Budapest : Európa, 1958.

BOLDIZSÁR Ildikó. *Boszorkányos mesék.*
Budapest : Móra, 2004. ISBN 963-11-8400-6

BORDÁCS Margit – LÁZÁR Péter. *Kedveskönyv.*
Budapest : Dinasztia, 2002. ISBN 963-657-349-2

GIDÁNÉ ORSÓS Erzsébet. *Útkeresés : A cigányok múltja, jelene és jövője.*
Pécs : Comenius, 2007. ISBN 978-963-9687-20-2

LIGETI György. *Cigány népismereti tankönyv a 7-10. osztály számára.*
Piliscsaba : Konsept-H, 2001. ISBN 963-9362-15-8

LISZT Ferenc. *A cigányokról és cigány zenéről Magyarországon.*
Pest : Heckenast, 1861.

MARGALITS Ede. *Magyar szólások és közmondások kézikönyve : A - Z-ig.*
Budapest : Merényi, 1996. ISBN 963-698-051-9

ROSTÁS-FARKAS György. *Cigány népmesék.*
Budapest : Kossuth, 2011. ISBN 978-963-09-6539-2

ROSTÁS-FARKAS György. *Káló népe.*
Budapest : TRES-PRINT, 2005. ISBN 963-86966-0-5

ROSTÁS-FARKAS György. *Ősi cigány mesterségek és foglalkozások.*
Budapest : OMIKK, 1991.

SZÉCSI Magda. *Oroszlán Szlán királysága.*
Budapest : Ab Ovo, cop. 1996. ISBN 963-7853-58-8

SZEGŐ László (szerk.). *Cigány bölcsődal : Cigány költők versei gyerekeknek.*
Budapest : Móra, 1980. ISBN 963-11-1918-1

SZEKSZÁRDI Júlia. *Nevelési vizsgálatok a pedagógiai gyakorlatban.*
Veszprém : Veszprémi Egyetemi Kiadó, 2001. p. 76-78.

SZEKSZÁRDI Júlia. *Utak és módok : Pedagógiai kézikönyv a konfliktuskezelésről.*
Budapest : ENCORE MKA Iskolafejlesztési Alapítvány, 1995. ISBN 963-8323-19-1

SZEMÁN Józsefné (szerk.). *Válogatás az etnikai kisebbség gyermekirodalmából.*
Nyíregyháza : Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Multikulturális Értékközvetítő Egyesület,
1997.

ZSOLNAI Anikó. A gyermekkori kötődések szerepe a szociális kompetencia fejlődésében.
In: Zsolnai Anikó (szerk.). *Szociális kompetencia – társas viselkedés.* Budapest : Gondolat,
2003. p. 137-151. ISBN 963-9500-66-6

I.2. Interneten elérhető anyagok

Cigány zászló. [on-line]. Elérhető:
<http://romasors.blog.hu/2007/04/07/cigany_zaszlo>

Játékok gyűjteménye. [on-line]. Elérhető:
<http://www.drkovacs-deg.sulinet.hu/hefop/Szakmai_anyagok/jatekok-gyujt.htm>

LÁZÁR Ervin. *A négyszögletű kerek erdő.* [on-line]. Elérhető:
<<http://mek.oszk.hu/02700/02753/02753.doc>>

Magyarország zászlaja (Wikipedia). [on-line]. Elérhető:
<http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarország_zaszlaja>

Ősi cigány mesterségek és foglalkozások. [on-line]. Elérhető:
<<http://www.romaweb.hu/doc/tortenelem/cimefo.htm>>

Roma hagyományok, kultúra. [online]. Elérhető:
<www.bottyán-egom.sulinet.hu/esza/adatlapok/upload_files/159_12_Roma_hagyományok.doc>

Romaélet. [on-line]. Elérhető:
<<http://romaelet.repeta.hu>>

Sulinova Adatbank. [on-line]. Elérhető:
<http://www.sulinovaadatbank.hu/letoltes.php?d_id=2888-38K>

Szöggirály : Cigány mesék. [on-line]. Elérhető:
<<http://mek.niif.hu/00200/00241/00241.htm>>

I.3. Szülők részére:

Hogyan figyeljünk gyermekünkre? : Útmutató szülők és gyermekgondozók számára. [on-line]. Elérhető:
<<http://www.ogyei.hu/upload/files/hogyan.pdf>>

II. Függelék

1. Kérdőív a pedagógusok részére

A szociális kompetencia vizsgálható komponensei

Minden diákról folyamatosan vezeti az alábbi szociális kompetenciákat tartalmazó kérdőívet, majd az utolsó foglalkozásra összegzi az elért eredményeket. A változásokat, fejlődéseket kiemeli és ismerteti a gyermekekkel és a szüleikkel.

A szociális kompetencia vizsgálható komponensei²⁵

A tanuló neve: osztálya:

	Szociális kompetencia	Név	I. Modul	II. Modul	III. Modul
I.	Személyközi viselkedés				
	Konfliktuskezelés				
	Figyelemfelkeltés				
	Segítés másokon				
	Üdvözlés				
	Segíteni másokon				
	Viselkedés szervezett játék közben				
	Viselkedés szervezett csoportban				
	Pozitív attitűdök mások iránt				
	Csoportszabályok betartása				
II.	Önmagával szembeni viselkedés				
	Következmények vállalása				
	Etikus viselkedés				
	Érzelmek kifejezése				
	Pozitív én-attitűd				
	Felelősség vállalás				
	Felelősség háritás				
	Csoportvezetés vállalása				
III.	Feladattal kapcsolatos viselkedés				
	Verbális kommunikáció feladatvégzés során				
	Figyelés feladatvégzés közben				
	Könyvtári kommunikáció				
	Csoporton belüli aktivitás				
	Mások előtti szereplés vállalása				

²⁵ ZSOLNAI Anikó. A gyermekkori kötődések szerepe a szociális kompetencia fejlődésében. In: Zsolnai Anikó (szerk.). *Szociális kompetencia – társas viselkedés*. Budapest : Gondolat, 2003. p. 137-151. ISBN 963-9500-66-6

2. A diákok önértékelése

(Az első és az utolsó foglalkozáson is ki lehet tölteni.)²⁶

Kérdőív

Név:.....Osztály.....

Instrukció:

Olvasd át a tevékenységlistát, és jelöld meg a táblázat megfelelő helyén, hogy melyiket teszed megfelelő mértékben („rendben”), melyiket kellene „többet”, illetve „kevesebbet” tenned.

Ha kitöltötted a kérdőívet, légy szíves, nézd át újra, és jelöld meg azt a 3, vagy 4 tevékenységet, amelyet a jelen pillanatban leginkább szeretnél fejleszteni. (Az olvasni nem tudó gyermekeknek a táblázat kitöltésében a szülő vagy a pedagógus segít.)

Kommunikációs készségeim	Rendben van	Többet teszem	Kevesebbet teszem
1. Csoportban beszélni	+	+	+
2. Röviden és tömören szólni	+	+	+
3. Határozottan beszélek	+	+	+
4. Másokat beszédre bírok	+	+	+
5. Erősen figyelek	+	+	+
6. Gondolkodom, mielőtt beszélek	+	+	+
7. Megjegyzéseimmel a témánál maradok	+	+	+

Társas viszonyok	Rendben van	Többet teszem	Kevesebbet teszem
8. Versenyezni, hogy másokon túlegyek	+	+	+
9. Megbízni másokban	+	+	+
10. Segítőkésznek lenni	+	+	+
11. Felhívni magamra a figyelmet	+	+	+
12. Helytállni önmagamért	+	+	+
13. Elviselni a csendet	+	+	+
14. Elviselni a feszültséget	+	+	+

²⁶ SZEKSZÁRDI Júlia. *Nevelési vizsgálatok a pedagógiai gyakorlatban*. Veszprém : Veszprémi Egyetemi Kiadó, 2001. p. 76-78.

3. Szülők körében végzett felmérés

Szülői kérdőív I.

Programzáró szülői kérdőív II.

Szülői kérdőív I.

(Program első foglalkozásán és a záró foglalkozáson töltik ki a szülők a kérdőívet.)

Kérjük, hogy a megfelelő választ vagy válaszokat aláhúzással jelölje!

1. Milyenek látja gyermeke magatartását:

- otthoni játékban: egyedül szeret játszani,
- testvérével szeret játszani, szomszéd vagy rokon gyermekekkel, az édesapjával, az édesanyjával, idősebb vagy fiatalabb gyermekekkel
- játékában elmerül, nem szereti, ha megszakítják játékát
- játékait önállóan elrakja vagy csak felszólításra, unszolásra
- játékait nem rakja el – vigyáz a játékaira
- kedvenc játéka vagy társasjátéka:

Egyéb:.....

2. Milyenek látja gyermekét a családi kapcsolatokban?

- családi szokásokat betartja
- engedelmes, szófogadó, vitatkozó, ellenszegülő, tekintélytisztelő
- a családi munkamegosztásból kiveszi a részét – nem segít
- igényli a családi találkozásokat, ünnepeket
- féltékeny testvéreire vagy testvéreire – nem féltékeny

Kihez kötődik legjobban és miért? (Ha tudja a választ, kérjük, írja le!)

.....

3. Milyenek látja iskolai teljesítményét, munkáját?

- örömmel ment az első osztályba
- félt az iskolától
- szavakkal nem fejezte ki érzelmeit az iskolába járással kapcsolatban
- az iskolában sok öröm érte
- sok kudarcról számolt be
- szerette vagy szereti a jelenlegi tanítóját
- szeret iskolába járni – szorongással megy az iskolába
- egyéb:.....

.....

4. Milyenek látja otthoni tanulását?

- iskolából hazatérve beszámol az iskolában történekekről
- saját íróasztala mellett tanul – nincs otthon külön íróasztala, mindig más asztalnál tanul.....,
- örömmel ül le tanulni – többszöri felszólításra kezd el tanulni – veszekedni kell vele, hogy leüljön tanulni, állandó konfliktust jelent a tanulás megkezdése
- Ki szokta kérdezni a leckéket? Segít gyermekének a tanulásban?
- Mikor mesélt neki utoljára?.....

5. Közös kulturális programokon részt vettek?

- Színház, mozi, cirkusz, bábszínház. Mikor voltak az utolsó alkalommal?.....
- Iskolai rendezvényen voltak? Igen – Nem
Miért nem?

.....
.....

6. Milyen segítséget várna az iskolától, hogy gyermeke eredményesebben feleljen meg az iskolai követelményeknek?

.....
.....

Dátum.....

Programzáró kérdőív II.

A véleményét tükröző állítást kérjük, húzza alá!

1. Gyermek az otthoni feladatok megoldásában kérte a segítségét?

- Igen
- Nem
- Néha
- Rendszeresen

2. Milyenek ítéli meg a program tartalmát?

- Jónak
- Elfogadhatónak
- Soknak, zsúfoltnak
- A romák múltjáról sok új információt kaptak a gyerekek.
- Megismerte gyermeke a roma népmeséket, zenét, a főbb ősi foglalkozásokat.

3. Milyen változást látott és lát gyermekénél, ami valószínűleg a könyvtári programnak köszönhető?

- Többet olvas az utóbbi hónapokban.
- Önt is olvasásra biztatja, esetleg könyvet is ajánl Önnek.
- Gyermeke megszerette a roma zenét és táncot.
- Kedvvel járt a foglalkozásokra.
- Sajnálja, hogy véget értek a foglalkozások.
- Örül, hogy nem kell többet a könyvtári órákra járni. Mi ennek az oka?

Nem ismeri az okot, de.....

Ismeri az okot, de.....

4. Ha a jövő tanévben lenne hasonló könyvtári foglalkozás, szívesen elvinné gyermekét?

Igen. Miért?.....

Nem. Miért?.....

Dátum.....

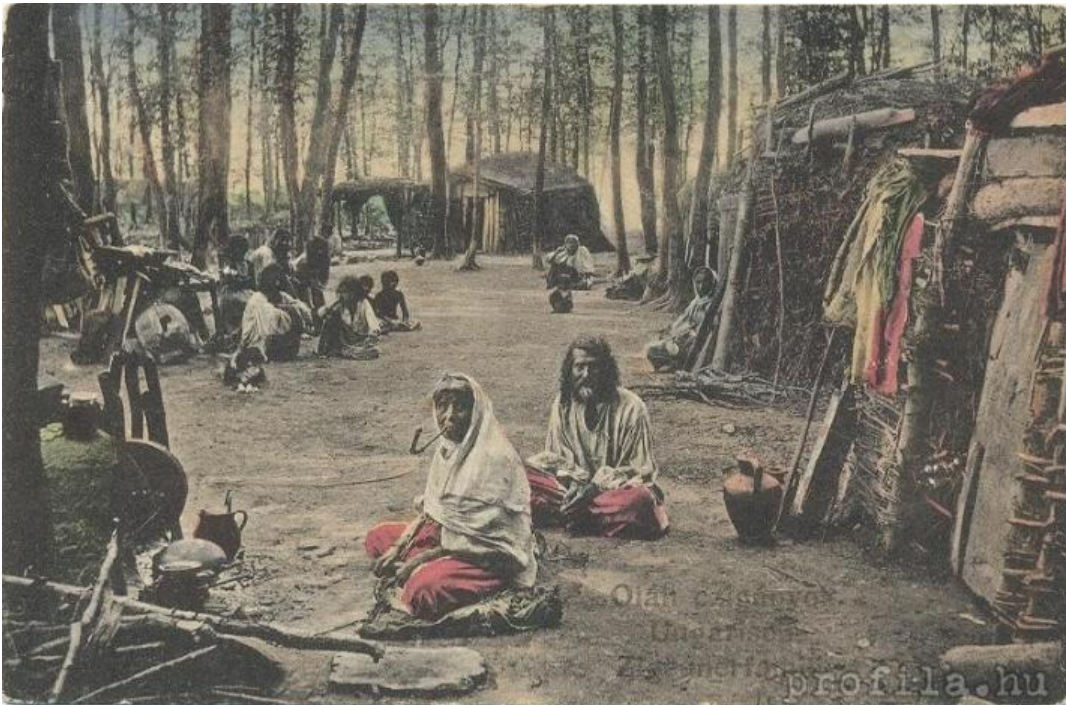
III. Függelék: Szemléltető anyagok

1. Életképek a cigányok életéről
2. Cigány himnuszok
 - 2.1. Lovári nyelven
 - 2.2. Cigány (Beás) himnusz

1. Életképek a cigányok életéről

Cigány család. [on-line]. Elérhető:
<http://www.webvidek.ro/img/telepulesek/BEJ_tekeropatak_Horthy%20csalad.jpg>

Cigányok a sellyei erdőben az 1800-as évek végén. [on-line]. Elérhető:
<<http://www.dalit.hu/wp-content/uploads/2009/08/ciganyok-a-sellyei-erdoben-az-1800-as-evek-vegen.jpg>>

Cigány család. [on-line]. Elérhető:
<http://pctrs.network.hu/clubpicture/1/2/7/_/cigany_csalad_1207910_2713_n.jpg>

KISKOVÁCS Eszter. *Cigány népmese illusztráció.* [on-line]. Elérhető:
<http://1.bp.blogspot.com/_H360tSfhh94/TBqMdepn-fI/AAAAAAAAAB2o/nANL4L0kjps/s400/cigany+nepmese3.jpg>

VASTAGH György. *A kárvallott cigány.* [on-line]. Elérhető:
<http://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Vastagh_K%C3%A1rvallott_cig%C3%A1ny.jpg>

MARKÓ Ferenc. *Vályogvetők*. [on-line]. Elérhető:
<http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1gi_rom%C3%A1k>

2. Cigány Himnuszok

2.1. Lovári nyelven

JOVANOVIĆ, Jarko. *Gélém, gélém*. [on-line]. Elérhető:

<http://www.ceferino.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=50:cigany-himnusz&catid=37:irodalom&Itemid=52>

Opre Roma (Lovári nyelven)

Gelem, gelem, lungone dromenca

Maladilem baxtale Romenca

Ah, Romale, kathar tume aven,

le caxrenca, baxtale dromenca?

/: Aj, Romale, aj, Čhavale! :/

Vi man sas ek bari familija,

Mudardasle e kali legija.

Athe vrema, uštyi rom akana,

Te xutrasa, maj mišto keresa!

Aven manca sa lumake Roma,

Thaj putras le romane droma!

/: Aj, Romale, aj, Čhavale! :/

Mentem, mentem végtelen utakra,

találkoztam boldog cigányokkal.

Hej cigányok, honnan merről jöttök,

mely országból, milyen szerencsével.

/: Hej cigányok! Hej testvérek! :/

Volt nekem is rég egy nagy családom,

legyilkolták fekete légiók.

Menjünk együtt világ cigányai,

nyissuk meg a cigányok útjait.

Ébredjetek, keljetek testvérek,

együtt leszünk és együtt lesz erőnk.

/: Hej cigányok! Hej testvérek! :/

Jarko Jovanovic (1971-től hivatalos cigány himnusz)

Jarko Jovanovic Jagdino: Gélém, gélém
- cigány himnusz -

<p>Gélém, gélém lungone dromencá, malágyilém báhrilé romencá. Háj, romalé, kathár tume aven, lé caxrenca, báhrilé dromencá? #Háj romalé, háj sávalé#</p> <p>Vi man sas ek bari familija, mudárdasle e kali legija. Ákć vřime, uštyi, rom, akana, té hutrasa, maj mišto keresá. Áven manca, szá lumaké roma, háj té phutrasá lé romané droma! #Háj romalé, háj sávalé#</p>	<p>Mentem, mentem hosszú utakkal, találkoztam boldog cigányokkal, Hej, cigányok, honnan jöttök, mely országból, milyen utakról? #Hej cigányok, hej testvérek#</p> <p>Nekem is volt nagy családom, megölték a fekete légió. Itt az idő, keljetek fel, cigányok, jól tesszük, ha összefogunk. Gyertek velem, világ cigányai, nyissuk meg a cigányok útjait! #Hej, cigányok, hej, testvérek#</p>
---	---

Ch - lu, ge - lem lung - ne - ro - men - ca, mal - a - gyi - lem ba - hr - i - le ro - men - ca.
Haj, ro - ma - le, ka - thar tu - me aven, le - ca - x - ren - ca, ba - hr - i - le drom - en - ca?
#Haj ro - ma - le, haj sa - va - le#

Vi man sas ek ba - ri fa - mi - li - ja, mu - dar - das - le e ka - li le - gi - ja.
Ak - c - v - ri - me, us - tyi, rom, a - ka - na, te hu - tra - sa, maj mi - sto ke - re - sa.
A - ven man - ca, sza lu - ma - ke ro - ma, haj te phu - tra - sa le ro - ma - ne drom - a!
#Haj ro - ma - le, haj sa - va - le#

Men - tem, men - tem hu - zu - tu - ak - ka - l, ta - la - l - ko - z - tam bo - ldog ci - ga - nyok - ka - l,
Hej, ci - ga - nyok, hon - nan jo - t - to - k, me - ly or - szag - bo - l, mi - len u - ta - krol?
#Hej ci - ga - nyok, hej tes - t - ve - rek#

Ne - kem is volt na - gy ca - la - dom, me - go - l - te a fe - ke - te le - gi - o.
Itt az ido, ke - l - je - tek fel, ci - ga - nyok, jo - l tes - zu - k, ha osz - ze - fo - gu - nk.
Gy - er - tek ve - lem, vi - lag ci - ga - nyai, nyis - su - k meg a ci - ga - nyok ut - jait!
#Hej, ci - ga - nyok, hej, tes - t - ve - rek#

2.2. Cigány (Beás) himnusz

Isten, könyörülj meg nekünk,
ne szenvedjen tovább népünk.

/: Megátkoztál, meg is vertél,
örök csavargóvá tettél. :/

Zöld az erdő, zöld a hegy is,
a szerencse jön is, megy is.

/: Megátkoztál, meg is vertél,
örök csavargóvá tettél. :/

Egész világ ellenségünk,
űzött tolvajokként élünk.

/: Nem loptunk mi csak egy szöveget
Jézus vérző lábfejből. :/

IV. Függelék

Tanári segédanyag

1. Roma nép vándorlása

A cigányság Észak-Indiából származó indoeurópai nomád nép. Az 5-10. század közötti időszakban kezdtek kivándorolni Indiából, majd szétszóródtak Ázsia és Európa területein. A 15. században érték el Közép-Európát. Megtartották közösségi szervezetüket, a patriarchális törzs élén a cigányvajdával. Kultúrájuk egyedi Európában, ősi hagyományokon és hiedelemvilágon alapszik. Általában olyan szakmát választottak, mely nem helyhez kötött, pl. zenészek, lókupecsek, jósok, vályogvetők.

Jelenleg Európában mintegy 1 millióan élnek, javarészt a Balkánon, Magyarországon, a Felföldön, a volt Szovjetunió tagköztársaságaiban. Kisebb részük Spanyolországban él, ahol jellegzetes művészetükért becsülik őket. (Főleg a délebbi országrészekben a lakosság számottevő részévé váltak. Kb. az 1800-as évek elején született meg a spanyolok később legismertebb nemzeti tánc típusa, a flamenco, amelynek eredetije az ott élő romák táncából alakult ki. A tánc típus a nevét állítólag a flamingó madárról kapta, méghozzá azért, mert a tánc lépései és a közben használt mozgások nagyon hasonlítanak a madár kecses tartásához-mozgásához.)

A cigányokat az anyanyelv szerint is szokták csoportosítani. A zömük magyar nyelvű, a cigány anyanyelvűek zömét az oláh cigányok alkotják, a beás cigányok román nyelven beszélők, ők a román nyelv egy archaikus változatát beszélik.

2. A lakósátor és a kocsi

Még amikor a cigányok vándoroltak, nélkülözhetetlen volt számukra a ló és a sátor. Egy-egy kumpánia legfeljebb 20-30 kocsiból állt. A férfiak lovakkal és ipari munkával foglalkoztak, a nők a családot gondozták és az élelem megszerzéséről gondoskodtak. A legokosabb ember volt a kumpánia vezetője. Ő döntött a család, a közösség vitás ügyeiben és többnyire ő volt a vajda is.

A vándorló cigányok bódés, sátoros kocsival, ekhós szekérrel közlekedtek. Ott állítottak fel sátrat, ahol sok volt a tüzelő és a beszerezhető élelem. A gazdagabbaknak díszesebb kocsijuk volt és állatbőrből készült sátruk volt, ami sosem ázott át. Voltak, akik a kocsiban maradtak, a lovaknak meg lombsátort állítottak.

A vándorlást csak jó időben folytatták. Amikor közeledett az ősz, erdő mellett húzódtak meg, hogy kiteleljenek. Voltak olyanok, akik akkora sátrat vertek, hogy a lovak is elfértek bennük. Középen volt egy lyuk, ahol a füst kiszállt. A tűz éjjel-nappal égett. A dunnák tollal voltak kitömve, így sosem fáztak éjjel.

A kocsiban csak nyáron jó időben tartózkodtak. A szegényebb romák sátra a kocsirúd volt, egyszerű háromszögű sátor, a gazdagabbaknak 8 oszlop tartotta, rajta gerendák. A sátrak környékét mindig körülárkolták, ne folyjék sátorba a víz. Leginkább a lombsátort használták. Négy oszlopot kellett a földbe szúrni, tetejére gerendát tettek, leveles ágakkal terítették hézagmentesen. A tetejére még nádat vagy napraforgót tettek, amit éppen találtak. Oldala pokróccal volt fedve, a füstnek itt is volt kis nyílás. Hasonlót építettek a lovaknak is. Néha be is drótozták és kitámasztották az oldalát.

Régebbi építkezési módok

A vándorlások korlátozása miatt már kezdték elhagyni a sátorozást, kezdtek átállni szilárdabb épületekre, sőt kisebb jószágot is tartottak már, azonban nem falukban, hanem erdőszéleken. Innen származik az elnevezés: putri. Ez nem más, mint földbe vájt vagy sárból, vályogból rakott nyomorúságos lakás. Ezek kicsit voltak, bűdösek, penészesek, tehát egészségtelenek. Egy két helyiségből álltak, ahol 8-10 tagú család is lakott, egész cigánytelepet alkottak. Szép lassan eljutottak a vályogvetéshez, ami később a megélhetésüket biztosította, rengetegen igényelték az efféle házakat.

3. A mai magyarországi romák csoportjai

Forrás:

Romák elnevezései. [on-line]. Elérhető:

<http://romaelet.repet.hu/romak_elnevezesei>

1. Romungrók: a legrégebbi cigány népcsoport a Kárpát-medencében. A romungró összefoglaló neve a magyar cigányoknak és a kárpáti cigányoknak.
2. Magyar cigányok: ők azok, akik legjobban alkalmazkodtak. Ők már nem őrzik az ősi nyelvet, csak magyarul beszélnek.
3. Kárpáti cigányok: mindenben hasonlítanak a magyar cigányokhoz, azt kivéve, hogy ők viszont beszélik a régi nyelvüket, bár nem feltétlenül beszélnek perfektül.
4. Szintók: nagyon közel állnak a kárpáti cigányokhoz, kulturális és nyelvi szempontból szintén. Leginkább cirkuszi foglalkozást választottak: céllövölde, körhinta, stb.
5. Oláh cigányok: ez egy összefoglaló név, körülbelül 10-12 csoportra lehet őket osztani. Anynyit még lehet róluk tudni, hogy Havasalföldről vándoroltak Magyarországra. Nyelvcsoportok: Lovara (lócsiszárok), Colara (szőnyegesek), Khelderara (üstfoltozók), Cherara (sátorosok), Drizara (üstfoltozók), Patrinarra (lombosok), Curara (kések), Bugara (döngészek), Kherara (házalók, alkalmi munkások), Masara (halászok), Fodozo-vuri (fúrókészítők), Romane roma (rézművesek), Bodoca (féművesek).
6. Beások: román területről származnak, ősi fő foglalkozásuk a famegmunkálás. Jelenleg segédmunkásokként dolgoznak.
7. Román cigányok: ők a Romániából átvándorló romák. Általában különböző portékákkal próbálnak kereskedni vagy koldulni próbálnak.